

MIERAM UN DZIMTENES VARENĪBAI

Biedra Staļina saruna ar «Pravdas» korespondentu, savienoto un autonomo republiku Augstāko Padomju vēlēšanas, jauns, pēc skaita ceturtais, cenu pazeminājums plaša patēriņa precēm, PSRS Augstākās Padomes otrā sesija — lūk, četri notikumi, kas nepilna mēneša laikā raksturo padomju ļaužu dzīvi, iezīmē daudzmitljonu padomju tautas nākamības ceļus. Mieram un Dzimtenes varenībai bijis un paliek vēltis ikviena socialisma zemes pilsoņa darbs. Nešaubīgu tieksanos uz šiem cēlajiem mērķiem apliecina mūsu dzīve, sākot ar ierindas cilvēku ikdienas soļiem un beidzot ar padomju lielvalsts, likumdošanas aktiem, ar partijas un valdības pasākumiem, ar biedra Staļina ģenialajiem slēdzieniem un norādījumiem. Mieram un Dzimtenes varenībai vēltis arī PSRS Augstākās Padomes otrās sesijas darbs. Jābūt aklam vai pēdīgās saprāta paliekas izdzīvojušām, lai to neredzētu vai uzdrošinātos apšaubīt.

Lasot PSRS finanču ministra ziņojumā minētos skaitļus, iedziļinoties tajos, acu priekšā tiek uzbūrtas alžuraužoša mūsu dzīves augšupejas aina. Arī aprītējusā budžeta gadā padomju valsts kļuvusi vēl stiprāka, vēl bagātāka. Pieauguši un turpina pieaugt valsts ienākumi. Līdz ar to varēsīm ieguldīt daudz vairāk līdzekļu turpmāko komunisma celtniecības uzdevumu finansēšanai, aizvien straujāk traucēsim pretim spraustajiem mērķiem. Tas nozīmē, ka nodrošināta ir socialistiskās ekonomikas tālāka augšupeja, jauns darba ļaužu masu labklājības un kultūras kāpinājums. Ar nemaldīgu skaidrību ikviens no mums to saskata šajos skaitļos.

Centralajā un republikas presē jau plaši apgaismoti mūsu panākumi un turpmākie uzdevumi, kurus atspoguļo un parāda padomju lielvalsts 1951. gada budžets. Bet vienu no šiem skaitļiem gribas vēl un vēlreiz atkārtot, lai dziļi jo dziļi savā prātā un apziņā to ietvertu ikviens no mums.

290,3 miljardus rubļu — gandrīz divas trešdaļas no visa 1951. gada PSRS Valsts budžeta līdzekļiem atvēlēts saimniecības un kultūras celtniecībai. Kas gan iespaidīgāk par šiem lieliskajiem skaitļiem spēj raksturot staļiniskās rūpes par padomju tautas labklājības nemiltīgu pieaugumu! Skaidrāk par visskaistākajiem vārdiem tie apliecina mūsu nesalaužamo miera gribu.

To iegaumējot, domājam nevilšus pārceļas citā pasaulē, prasīt prasās salīdzinājums ar to jauno spēku nometni, kas jau iegrūdusi karā daudzās zemes un tautas, kas vēlētos tur iegrūst visu cilvēci. Amerikas Savienotajās Valstīs militāriem mērķiem 1951./1952. gadā paredzēts izdot vairāk nekā 50 miljardu dolaru, tas ir 50 reizes vairāk nekā 1938./1939. gadā un gandrīz divas reizes vairāk nekā kara laikā — 1941./1942. gadā. Turpretim izglītības vajadzībām imperialistiskās Amerikas varasvīri 1950./1951. gadā atvēlējuši tikai 1 procentu no visiem budžeta izdevumiem, pie tam šī niecīgā suma tiek nepārtraukti samazināta. Nepieciešams atkārtot arī šos skaitļus, lai ikviena padomju cilvēka sirdī iemānotu cildens patriotisks lepnums par savu socialistisko Dzimteni — gaismas un brīvības zemi, lai mēs skaidri saprastu, kādēļ nevelksmei lemti it visi pasaules kundzības tikotāju imperialistiskie plāni. Divu laikmetu, divu pasaulu sacensībā uzvarēs jaunais cilvēks — savas zemes un valsts vienīgais saimnieks, kuram pieder visas bagātības, kam pieejamas visas zinātnes, mākslas un kultūras vērtības. Tie laiki, kad barbari varēja cerēt uz pasaules virskundzību, pagājuši uz neatgriešanos!

Ar sevišķu prieku, ar bezgalīgu pateicību partijai, lielajam Staļinam ikviens kultūras frontes darbinieks, lai viņš atrastos kādā no šīs frontes iecirkņiem atrazdamies, lasīja un pārlasīja tās ziņojuma vietas, kur runāts par padomju ļaužu aizvien pieaugošo kultūras vajadzību apmierināšanu. Un tādu vietu šai dokumentā ir daudz. Tās sastopamas visur, kur runāts par tautas saimniecības kāpinājumu, par citu uzdevumu izpildi. Un tā nav nejaušība.

«Mēs gribam, — māca biedrs Staļins, — visus strādniekus un visus zemniekus padarīt kultūras un izglītības un ar laiku to arī izdarīsim.» Šis Vadoņa nospraustais uzdevums allaž bijis partijas un valdības uzmanības centrā. Tas atspoguļojas arī jaunajā mūsu valsts budžetā.

26,8 procenti no visiem izdevumiem tiks asināti socialajiem un kultūras pasākumiem. Lai pieminam te blakus citu skaitli, proti — valsts aizsardzības vajadzībām paredzēti 21,3 procenti no budžeta izdevumu kopsumas. Un tas nošķir brīdī, kad launie imperialisma spēki visiem līdzekļiem cenšas izraisīt jaunu cilvēces slaktiņu, cenšas noorganizēt «krusta karu» pret Padomju Savienību un tautas demokrātijas zemēm. Nē, biedri, mūs šie draudi nesapēj iebaidīt! Mēs esam modri, bet līdz ar to arī pietiekami stipri, lai par spīti viņu kazzarmām celtu savas skolas, lai viņu lolotos iznīcināšanas plānus nometus no vēstures svaru kausiem ar nemiltīgu savas dzīves celtniecību, kurā goda vieta ierādīta straujam kultūras uzplaukumam.

Salīdzinot ar iepriekšējo, 1950. gadā studentu skaits visa veida padomju augstskolās pieaudzis par 1247 tūkstošiem cilvēku. Tā lai ir mūsu atbilde ienaidnieku izmisīgajam pūlēm ar varu un viltu pavairot savas armijas. 59 miljardi rubļu izglītības vajadzībām, 21,9 miljardi rubļu veselības aizsardzībai un fiziskajai kultūrai, 22,3 miljardi rubļu socialajai nodrošināšanai — laimīga bērība, radoša darba un iespēju pārbagātī vīra gadi, mierīgas un saulainas vecuma dienas ikvienam padomju pilsonim — lūk, mūsu uzvaras ķila, kā miera dienās, tā arī tad, ja ienaidnieks uzdrošināsies traucēt mūsu dzīvi. Mēs rakstīsim jaunas grāmatas un celsim teātrus, iemūžināsim akmeni un nemirstīgos audekļos šo vareno laikmetu, apdziedāsim to skaistās dziesmās un slavināsim varenas simfonijās, zinādami, ka ar to kalpojam mieram un savas Dzimtenes varenībai.

Neizsīkstoši ir mūsu laimes un spēka avoti. Tas ir visas tautas pašizlīdzīgais darbs, kas atspoguļojas budžeta skaitļos raksturotajos panākumos un nodrošinās tur sprausto uzdevumu sekmīgu izpildi. Mēs esam cēlušies darba ražību un samazinājuši produkcijas pašizmaksu. Mēs esam vairojuši lauku ražību un ganāmpulku produktivitāti. Mēs esam ieguvuši auglībai jaunas zemes platības un turpmāk, partijas vadīti, lielā Staļina ledvesmoti, gatavojamies to darīt vēl daudz daudz plašākos apmēros. Tas visnotaļ prasījis milzums radošas piepūles, nemīlīgas zinātnes un tehnikas atklājumus. Gūtē panākumi atspoguļojas sekmīgā piegādes izpildē, cenu pazeminājumos plaša patēriņa precēm, tie atspoguļojas arī jaunajā budžetā. Šie panākumi ir grandiozi un nenoliedzami. Bet vēl lielākas un grandiozākas ir mūsu nākotnes ieceres. 1951. gada valsts budžetu mēs uzņemam kā jauno cīņas programmu, kas mūs katru atsevišķi un visu kopā sauc jaunus darbos, jaunās mierīgās celtniecības cīņās, pretim jaunam komunisma uzvarām.

Mākslinieciskās pašdarbības skates sarīkojumi

Sodien Būvstrādnieku klubā, Sarkanarmijas ielā 10-a, dramatisko kolektīvu: un daillasiņu priekšnesumi. Plkst. 14. LRAP Kultūras namā, Amatā ielā 5, deju kolektīvi. Plkst. 14.

Universitātes aulā jauktie, sieviešu un vīru kori. Plkst. 18.

12. martā Būvstrādnieku klubā dramatiske kolektīvi un daillasiņi. Plkst. 19.

Dalles teatrs J. Raina «Pūt, vējņi». Plkst. 20.

13. martā Jaunatnes teatrs A. Brodes «Zelta druva». Plkst. 17.

Būvstrādnieku klubā dramatiske kolektīvi un daillasiņi. Plkst. 19.

LRAP Centralajā klubā deju kolektīvi. Plkst. 19.

Filharmoniā vokalisti un instrumentālisti. Plkst. 19.

Jaunatnes teatrs V. Sobko «Aiz otrās frontes». Plkst. 20.

14. martā Jaunatnes teatrs Gou un D'Juso «Dzilās saknes». Plkst. 17.

Būvstrādnieku klubā dramatiske kolektīvi un daillasiņi. Plkst. 19.

Filharmoniā orķestri. Plkst. 19.

Jaunatnes teatrs A. Korneičuka «Platons Krečets». Plkst. 20.

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1951. G.

11. MARTĀ

Nr. 10 (321)

Vissavienības tēlotājas mākslas izstāde

V. Vičinskis, B. Zukovs, J. Levins, L. Černovs, L. Šmatjko

«Miera vārds»

Literatūras jaunā maiņa

JĀNIS GRANTS

Pēc dažām dienām mūsu Dzimtenes galvaspilsētā Maskavā atklās Vissavienības jauno rakstnieku sanāksmi, kurā piedalīsies arī četri pārstāvi no Latvijas — E. Vilks, V. Zolotovs, N. Vētra un J. Burlaks. Šī sanāksme — pēc skaita otrā — būs liels notikums visā padomju literatūras dzīvē. Tā vēlreiz spilgti apliecinās to milzīgo uzmanību, tās nepārtrauktās rūpes, kādas padomju vara veltī jaunajiem literatūras kadriem, viņu idejiski mākslinieciskajai audzināšanai un rūdīšanai.

Padomju valdība un partija jaunajam literatūras papildinājumam nodrošinājis visas iespējas savas daļrades izvēšanai. Viņu panākumi, kas aug no gadiem, bet dienām, ir visas mūsu zemes literatūras sasniegumu saslāvdala. Nav otras tādas zemes pasaulē, kur jauno rīcībā būtu pieejamas visu izdevumu slejas, kur redaktori un pieredzes bagāti literāti pieņemtu jauno darbiem ar tādu nopietnību un analīzi kā Padomju Savienībā. Lūk, ar ko izskaidrojams tas straujš talantu pieplūdums, kas ar katru gadu ienāk mūsu bagātīgajā literatūras zēlumā.

Maskavas sanāksmes priekšvakarā gribas teikt dažus vārdus arī par Padomju Latvijas rakstnieku jauno maiņu, kuras devums pēdējos gados nav vērtējams zemu.

Runājot par jaunajiem autoriem, pie mums dažkārt izsacītas domas, kas, manuprāt, ir nepareizas. Par iespēju literatūrā mēdz uzskatīt tikai to, kam nav atsevišķas grāmatas vai kas nesatāv Rakstnieku savienībā. Tāds uzskats, protams, jāizslēdz par aplamu un pat kaļķi. Jo Rakstnieku savienības karte vai pirmā grāmatliņa nevienam vēl nedod tiesības uzskatīt sevi par «vecu», t. i. nobriedušu rakstnieku. Ja atmetam šo maldīgo uzskatu, tad jauno ieguldījums pēdējos gados kļūst vēl iespaidīgāks un no viņu labākajiem daiļdarbiem var pamācīties viens otrs dzeinieks, kura literārais stažs krietni lielāks.

Latvijā, tāpat kā citās republikās, radītas visas un visādas iespējas literāra talanta izkopšanai. Nepieciešams tikai viens — griba mācīties un augt. Nav mums tāda žurnāla vai cita izdevuma, kurš nebūtu vienādi pieejams kā nopelniem bagātam rakstniekam, tā gluži jaunam autoram. Tā visiem zināma patiesība. To var realizēt tikai padomju iekārtā, valstī, kur jauno kadru audzināšana tiek uzskatīta par vienu no svarīgākajām problemām. Pie mums nav un nevar būt tāds stāvoklis, ka kādu darbu neiespējot tikai tāpēc, ka autora vārds ir jauns, sabiedrībā nepazīstams. Katrs sacerējums pie mums tiek

vērtēts pēc tā mākslinieciskajām īpašībām, pēc tā, ko tas jaunu un svaigu ienes literatūrā. Lūk, vienīgā mērķa, no kā, jebkuru daiļdarbu vērtējot, vadās izdevumu redakcijas. Te tad arī sākas darbs ar jaunajiem autoriem, kam pēdējā laikā daudz lielāku uzmanību nekā agrāk veltī Rakstnieku savienība. Nodarbības ar literātiem iesācējiem pirmkārt, kļuvušas konkrētākas un mērķtiecīgākas, to pamatā likti visi vadošie norādījumi, arī tie, ko izvirzījis LK(b)P CK savā lēmumā par Rakstnieku savienības darbu. Nopietnāk sākusī strādāt konsultācija, kas sniedz praktiskus norādījumus prozā, dramaturģijā un dzejā, uzturot ar jaunajiem rakstniekiem gan tiešus sakarus, gan sūtot rakstiskas atsauksmes tiem, kas dzīvo rajonos. Konsultantu darbam nopietnāku vērību veltījuši arī Rakstnieku savienības valde, novērsdama darbā ar iesācējiem pašplūsmi un kontrolēdama to. Tas jūtami ietekmē konsultantu atbildību un garantē, ka nevienš no iesūtītajiem darbiem netiks atstāts bez novērtējuma.

Un rezultāti neizpaliek. Visos žanros, it īpaši dzejā, nākuši klāt autori, no kuriem vairāki tādi, kuri, nopietni strādājot pie sava talanta, ienesis mūsu literatūrā jaunas vērtības. Te atzīmēsim Vizmu Belševicu, Oļu Lisovsku, Bruno Sauliti, Tālvaldi Bričku, Veltu Vidagu, Vladimiru Kaijaku, Emiliju Klušu, Zigridu Lejnu, Jāzepu Osmani, Tālvaldi Kalnāju, Dāvidu Ceru dzejā; Elmaru Vitolu, Intu Lubēju, Mirdzu Osti, Eduardu Miltiņu prozā; I. Stulnikovu un Fr. Kesteri dramaturģijā. Kā jau aizrādīts, dzejā jaunie talanti patlaban uzrāda gatavāku sniegumu nekā pārējos žanros. Tas, manuprāt, izskaidrojams ar to, ka romāns, drama un stāsts ir grūtāk apgūstami, prasa pamatīgākas teoretiskās zināšanas un neatlaidīgāku darbu. Taisni šaj virzienā turpmāk jaunajiem autoriem jāsniedz visnopietnākā palīdzība, virzot viņu teoretisko izglītību un daiļradi. Bez konsultācijām Rakstnieku savienība pēdējos gados sarīkojusi arī vairākus seminārus, kur līdzās ideoloģiskajiem un meistariības jautājumiem praktiski iztirzāti arī atsevišķi literāri darbi, tādā veidā iepazīstinot iesācējus ar daiļrades tehniku, stilu un valodu.

Jauno rakstnieku sasniegumi nav apšaubāmi. Var bez pārspīlējuma teikt, ka šodien grūti iedomāties latviešu litera-

tu bez Evalda Vilka, Alberta Jansona, Vasilija Zolotova stāstiem un romāniem; Vizmas Belševicas, Bruno Sauliņa, Andra Vējāna, Valijas Brutānes, Cecilijas Dīnēres, Montas Kromas, Vālza Rūjas, Aifreda Krūka u. c. poēmām un dzeļām. Viņu daiļrades sasniegumi izskaidrojami pirmkārt ar to, ka partija un valdība radījusi mūsu zemē tādas apstākļus, kur nevar pazust nevienš īsts talants. Padomju vara netaupa ne līdzekļus, ne pūles, lai ikviens jaunietis iegūtu speciālo izglītību jebkurā zinātnes vai mākslas nozarē. Bez jau Latvijā pastāvošajām mākslas augstskolām, institūtiem un skolām pēdējā laikā noorganizēta vēl Literatūras un mākslas universitāte, kas jaunajiem literātiem palīdzēs apgūt teoretiskās zināšanas.

Tomēr, strādājot ar jaunajiem rakstniekiem, Latvijas Padomju rakstnieku savienība ne tuvo vēl nav darījusi visu, ko tai vajadzēja un ko tā varēja veikt. Tā, piemēram, konsultanti ne visos gadījumos jauno sacerējumus iedziļinās pietiekami nopietni, raksta atbildes stereotipiski, bez nopietnāka vieda vai otra darba iztirzājuma. Sekcijām un konsultantiem ir vāji sakari ar tiem literātiem, kas dzīvo rajonos. Tikai pašā pēdējā laikā notikuši daži izbraukumi uz vietām. Tāpat Rakstnieku savienība un Valsts izdevniecība maz rūpējās par literatūrateorētisku rakstu radīšanu un izdošanu, ko sāpīgi sajūt topošie rakstnieki. Lielāka atbildība literatūras kadru audzināšanā pīšama arī no «Karo» un «Literatūras un Mākslas» redakcijām. Abu Rakstnieku savienības izdevumu slejās tikpat kā nevar atrast rakstus par meistariības jautājumiem, kas šodien ir pati aktuālākā mūsu literatūras problēma. Redakciju darbinieki nereti vienaldzīgi izturas pret iesūtītajiem darbiem, autoriem laikā neatbild vai to dara steigā, pavirši. Tādas un tamlīdzīgas parādības, kādas novērojamas darbā ar nākamajiem rakstniekiem, nevar, protams, palikt bez sekām. Vienaldzība un formāla izturēšanās pret vēl nepazīstamu autoru mazina viņa darba prieku un rada pamatotu sarūgtinājumu. Šai zinā kā Rakstnieku savienībai, tā redakcijām darbs jāuzlabo un jāizvērs, tas jānotāda tā, kā to prasa mūsu literatūras nākotne.

Maskavas sanāksme visiem mūsu jaunajiem talantiem neapšaubāmi dos spēcīgu impulsu viņu turpmākajā daiļradē, izraisīs jaunas poēmas un stāstus, kas slavinās mūsu diženo Tēvzemi un viņas varonīgo tautu, kas palīdzēs darba laudim cīnīties par mieru, par grandiozo staļinisko plānu realizēšanu, par komunisma uzvaru.

RAKSTNIEKS — BOLŠEVIKS

(Dmitrija Furmanova nāves 25. gadadienā)

E. SOKOLS

Ievērojamais padomju rakstnieks-bolševiks, leģendārās Čapajeva divīzijas komisars, klasiskā romāna «Čapajevs» autors Dmitrijs Furmanovs bija viens no jaunās, socialistiskās realisma literatūras iedzīvniekiem, viens no pirmajiem jaunās, socialistiskā tipa rakstniekiem.

Furmanovs savu literāro darbību sāka jau pirms Oktobra revolūcijas, bet viņa labākie darbi «Dumpis», «Sarkanais desants», daudzie frontes tēlojumi un stāsti, kā arī nemirstīgais romāns «Čapajevs» dzimuši socialistiskās revolūcijas un pilsoņu kara ugunīs. Strādnieku šķiras cīņu un panākumus pēc Oktobra revolūcijas uzvaras, proletariāta kā revolūcijas hegmona lomu un bolševiku partijas kā masu iedvesmotājas, organizētajās un vadītājas varoņu spēku Furmanovs parādījis sevišķi spilgti un patiesi. Rakstnieka aktīvā līdzdalība strādnieku šķiras cīņā, viņa pašizlīdzīgā varoņa pilsoņu kara frontē, bezgalīgā Dzmitenes mīlestība un uzticība bolševiku partijas idejām deva viņam iespēju radīt patiesus, tautas masām tuvus un iemīļotus tēlus. Pārvarot svārstības un kļūdas, intelektuālais Furmanovs atrada savu vietu revolūcijā un bolševiku partijā.

Februāra revolūcijas laikā Furmanovs atradās Ivanovo-Voznesenskā, vienā no krievu revolucionārās strādnieku kustības centriem. Te sāka viņa sabiedriski politiskā darbība un ciešie sakari ar strādniekiem-bolševikiem. Pilsētas domes vēlēšanās viņš uzstājās pret buržuāziskajām partijām un atbalsta bolševikus. Vēlāk Furmanovu kopā ar strādniekiem un zaidatu deputātu padomē. Korpilova kontrrevolucionārās sazvērestības laikā Furmanovs piedalījās «Revolucionāro organizāciju štāba» darbā, kas bolševiku vadībā apvienoja revolucionāri demokrātiskos spēkus cīņā pret tautas ienaidniekiem. 1917. gada septembrī Furmanovu ievēlēja par Ivanovo-Voznesenskas Izpildu Komitejas priekšsēdētāja biedru, bet 25. oktobrī, pēc kontrrevolucionārās Pagaidu valdības gāšanas, viņš darbojās revolucionārā štābā, kas vada bruņoto sacelšanos.

Ivanovas audzējiem nāvē izcila loma padomju valsts Bruņoto spēku dibināšanā. Kopā 1918. gada sākumā KK(b)P Ivanovas guberņas Komiteja formē vairākas Sarkanās Armijas karaspēka daļas. Šo darbu vada izcilais revolucionārs, ievērojamais masu organizators un audzinātājs, drosmīgais, Sarkanās Armijas karavadoņš, bolševiks-leniniecis M. V. Frunze. Viņš vairākus mēnešus novēroja jauno Furmanovu, pārbauda to praktiskā darbā, uzticāties atbildīgākus uzdevumus. Sava skolotāja dzīves piemēru rakstnieks uzskatīja kā «bolševistiskās gudrības un leniniskā rādītāja» universitāti. 1918. gada jūlijā Furmanovs ar Frunzes rekomendāciju iestājās partijā. «Tikai tagad, — raksta viņš savā dienas grāmatā, — sākās mans apzinīgais darbs, noteikti šķiriska, stingra, ar drošu pārliecību apgārta, nesaudzīga cīņa pret ienaidnieku.

ga cīņa pret ienaidnieku. Līdz šim tā bija noskaņojuma un temperamenta auglis, turpmāk tā būs arī, — un galvenokārt, — zinātniski pamatots, drošs teorijās auglis».

Jaunais komunistu strādā Ivanovas guberņas Izpildu Komitejā lasa lekcijas un referātus Seredas, Ležņevas, Kipešmas pilsētās un uz laukiem, aktīvi līdzdarbojas laikrakstā «Rabočij Kraja», kuram šita korespondences arī vēlāk, frontē būdams.

Sai grūtajā laikā, kad 14 imperialistiskās valstis uzbruka jaunajai padomju republikai, kad trīs ceturtdaļas mūsu zemes — Ukraina, Kaukazija, Vidusāzija, Urāli, Sibīrija un Tālie Austrumi — atradās intervētu rokās, Ivanovas audzēji sāta uz fronti vairākas brīvprātīgo karaspēka daļas. Vienu no tām komandē Frunze, otru vadīt uz fronti dodas Furmanovs. Brīvprātīgo pavadītājiem — Ivanovas strādniekiem — viņš saka vienkāršus, bet dziļi izjustus atvaidināšanas vārdus.

«Skrotie, teikšu vēl, strādā, draudzīgāk strādā, jūs — audzēji, un jums jāzina, ka lo vairāk noaudziet te, Ivanovā jo siltāk būs Urālu, Orenburgas sniegotajās stepēs... Strādā, un cieši atminiet, ka uzvara ir ne tikai mūsu durkļi, bet arī jūsu darbā. Vai redzēsime, vēl? Cerēsim, ka tiksimies. Bet ja arī nebūs tikšanās — nav ko bēdēt — revolūcija nav bez upurim».

Frontē Furmanovs vairākkārt sekmīgi vada atsevišķu karaspēka daļu kaujas operācijas, pie tam parādot izcilu varoņību. Būdamas vēlāk Čapaieva divīzijas komisars, viņš bija īsta bolševistiskā masu vadītāja, divīzijas komandējošā kadru un arī Čapaieva audzinātāja. Pat Furmanovs, tāpat kā romānā «Čapaievs» komisars, Kličkova, nekad neizvirzās priekšplānā, bet it visur jūtama viņa — bolševiku partijas pārstāvja, ietekme un autoritāte. Viņš ne tikai māca masas, bet arī pats mācās no tām. Tādēļ tik nozīmīgs ir viņa politiskais darbs divīzijā un partijiskā palīdzība tās priekšniekam Čapaievam.

Vecās, cara armijas vienības zaldats Vasilija Čapaievs, partijas izvirzīts, audzināts un vadīts, kļuva par teiksmaino tautas varoni «Čapaieva», par vienu no ievērojamākajiem proletariāta karavadoņiem. Tautas mīlestība uz Čapaievu apliecināja viņa garīgās saites ar masām un bezgalīgo uzticību komunistiskās partijas idejām. Te meklējams cēlonis Furmanova romāna un uz šī romāna pamata radītās lieliskās pa-

domju filmas tēla milzīgajai popularitātei visā pasaulē. Romāns «Čapaievs» pārtulkots desmitiem valodās. Spažu revolucionārās armijas karavīri, cīnoties pret Franko, mīcījās tautas kara mākslu no «Čapaieva». Lielajā Tēviņas kara laikā padomju partizāni nosauca savas kaujas vienības slavenā karavadoņa vārdā. Tautas atbrīvošanās cīņās im-

perialistu kolonizētajās zemēs šis vārds kļuvis par cīņā saucēja vārdu. Padomju Savienībā, jaunā tautas demokrātijas valstī un starp darba laudim visā pasaulē Čapaieva tēls kļuvis par padomju patriota simbolu.

Kā Sarkanās Armijas komisars un literāts-bolševiks Furmanovs izstājās pilsoņu kara laikā ir Pričkūralu stepēs, ir Vidusāzijas smilšu tuksnešos, ir Kubanū, ir Ukrainu. Tāda ir viņa kaujinieciskā un literāra biogrāfija.

Furmanova romānos un stāstos nav neviena notikuma, kuru viņš nebūtu pats personīgi novērojis vai pārdzīvojis. Tāpēc tik patiesi un dziļi aizkustināja šie darbi. Vērojot dzīvi ar bolševika-cīnītāja, masu organizētāja un audzinātāja skatu, viņš arī varēja ieraudzīt sava laika notikumu gaitā svarīgāko, sevišķi, īpatnējo un raksturīgāko, dot literatūrai jaunu temu un jaunu varoņu, patiesu bolševiku tē-

lus. Pēc komisara Kličkova romānā «Čapaievs» Furmanovs savā nākošajā darbā «Dumpis» galvenajā varonī vēl spīdīgāk atklāj bolševika-revolucionāro rakstura virišķību un nosvērtību. Turpinot Gorkija tradīciju, kurš deva neizmirstamo strādnieka-revolucionāra, pagrīdnieka-cīnītāja Pavla Vlasova tēlu romānā «Mātes», Furmanovs parādā jaunā cilvēka un viņa socialistiskās apziņas attīstību padomju iekārtas sākuma apstākļos.

Ap 20. gadu vidū, kad nāca klajā Furmanova «Čapaievs» (1923.) un «Dumpis» (1925.), jaunajā padomju literatūrā vēl nebija likvidēti dažādi formalistiski, tīri dekadentiski novirzieni. Viņa darbi tāpat kā Gorkija, Majakovska, Solochova, Alekseja Tolstoja, Serafimoviča un Nikolaja Ostrovska jaunrade bija milzīgs pretsvars «tīrās mākslas» piekritējiem. Ap Furmanova grāmatām sākās un iedega asa cīņa. Rakstniekam uzbruka trockistiskie kritiķi no žurnāla «Na Postu» grupas. Viņi apvainoja Furmanovu, tāpat kā Majakovski, Demjanu Bedniju, Serafimoviču un citus, partiskumā. Pēc padomju literatūras kaitnieku uzskatiem socialistiskajam realismam neesot nākotnes, jo tas, lūk, izpildot «socialo pasūtījumu» un zemojoties dzīves «fakta patiesības» priekšā, Bolševistiskās dzīves patiesības varoniskā spēka, kas bija iemiesots Furmanova un citu padomju rakstnieku darbos, sagrāva un izputināja putekļos šo «kritiku» melus. Par padomju literatūras vienīgo metodi kļuva biedra Stalina norādītais socialistiskais realisms.

Būdamas vairākus gadus no vietas Maskavas proletarisko rakstnieku organizācijas vadītājs un žurnāla «Oktjabr» redaktors, Furmanovs neatlaidīgi cīnījās par literatūras bolševistisko partiskumu, pret antipartiskajiem socialistiskā realisma pulgotājiem un apkarotājiem.

Nāve pārtrauca enerģisko un aizrautīgo rakstnieka-bolševika darbību un viņa plašās jaunrades nodoms. Furmanovs bija savācis materiālus un uzmetis plānus desmitiem stāstu, sācis rakstīt romānu «Pilsoņu kara epopeja».

Atstāto Furmanova materiālu vidū jo raksturīgā un interesantā ir viņa dienas grāmatas un piezīmes. Furmanovs centies ik dienas un pēc iespējas precīzi pierakstīt visu novēroto. Šim cildenajam rakstnieka paradumam viņš dažkārt sekojis pat briesmu brīžos, paspējams īsi atzīmēt savu pārdzīvojumu svarīgākos momentus un izlūgt. Tā ir milzīga jaunrades laboratorija, kurā rakstnieks sakrājis vērojumus un pār-

domas, rūpīgi veidojis valodu un stilu. Savu klasisko stila un valodas vienkāršību, kas savienota ar vārdu precizitāti un visu izteiksmes formu krāšņo bagātību un dziļo saturu, Furmanovs pāņācis šāda liela sistematiska darba rezultātā un sekojot krievu klasiskās literatūras labākajiem paraugiem.

Nelokāmais bolševistiskais Sarkanās Armijas komisars, kas prata ir slavenajā Čapaieva divīzijā, ir vēlāk, būdamas Turkestanas frontes Politiskās pārvaldes priekšnieks, vest karavīru kaujā vai arī savaldīt ar savu runu saniknoto dumpinieku puli, zināja, ko nozīmē ikviens vietā teikts vārds. Vairbūt arī tāpēc šī jaunā, socialistiskā tipa vārda meistara piezīmes ir tik rūpīgas un bieži vien pedantiski sīkas. Pilsoņu kara laikā Furmanovs vēro ne tikai frontes notikumus un karavīru tīpus, bet visu straujo apkārtējo dzīvi, piedaloties tajā, cik vien varēdams, tieši. Savās korespondencēs Ivanovas avīzei «Rabočij Kraja» viņš raksta ne tikai par Sarkanās Armijas kaujām un varonardiem, bet arī par dažādiem sabiedriski politiskiem, saimnieciskiem un partijas dzīves jautājumiem. Furmanovs vairākos rakstos aicina vākt pilsoņu kara vēstures materiālus.

«Mēs redzējam lielās armijas varoņību, — raksta viņš 1921. g. 21. jūlijā avīzē «Rabočij Kraja», — redzējam arī daudz cietušās un dziļi solidarās aizmurgures ne mazāku varoņību. Mēs dzīvojam līdz šim neplērdzētos ekonomiskos apstākļos, kas draudēja sagāzties un zem savām drupām mūs aprakt, bet ikvienu jaunu kauju mēs noslēdzām kā uzvarētāji. Laiks rezumēt pagājušo laika spīdī. Šo rezultātu fakti un dati, protams, jāatrod vissīkākajās šūnās, pašā apakšā».

Furmanovs patē kā vērtīgs sabiedriski politisks un literatūras darbinieks rāda piemēru, kā jāmeklē vissīkākajās šūnās, un pašā apakšā: zīmējot savās piezīmēs un pirmizrādējamos čapaieviešu rakstus, atstāstot faktus un notikumus, parādot soli pa solim divīzijas kaujas ceļu, Furmanovs sīki atzīmē arī strādnieku un zemnieku sirsnīgās attiecības ar Sarkanā Armiju kā vienīgo īsto tautas armiju. Daži frontes notikumu tēlojumi un kauju apraksti, kas 1919. gadā tika iespiesti laikrakstā «Rabočij Kraja», bija jau tiklīdz izstrādāti, ka vēlāk nodereja bez sevišķiem labojumiem par romāna «Čapaievs» nodalām.

Frontes apstākļos, īsajos starpbrīžos no vienas kaujas līdz otrai, vai naktī, kad homodā bija tikai sarāzēto Furmanovam nācēs rakstīt un apstrādāt savas piezīmes, un tomēr viņš prata savienot ir rakstnieka, ir komisara darbu. Tādēļ viņa grāmatas, izaukušās, no dzīves īstenības, ieguvušas tautas atzīnību, tās dzīvo un dzīvos tautā vienmēr. Tādēļ Furmanova kā rakstnieka-bolševika lielā, viengabalainā personība un viņa kā cilvēka kristiskāidrais morālais tēls lai ir par paraugu mūsu rakstniekiem, visiem komunistiskās sabiedrības celtniekiem.

Rakstnieka darbs

No sarunas ar Gorkija vārdā nosauktā Literatūras instituta studentiem

A. FADEJEVS

Runājot par rakstnieka māksliniecisko meistarību, arvien jāatceras trīs galvenie momenti.

Pirmkārt, jāatceras, ka, ķeroties pie spēlvas, labi jāpazīst dzīve, jāiet kopā ar tagadni; jābūt laika biedram šī vārda patiesā nozīmē, t. i. jāatfodas sava laika progresīvo ideju līmeni un jādziļo ar tautu vienota dzīve.

Otrkārt, skaidri un noteikti jāredz mērķis, kam tu raksti un kam tu pakļauj sava darba ieceri.

Un beidzot, treškārt, jāsaprot, ka dalirade ir viens no cilvēka darba veidiem — specifisks darba veids, bet tomēr viens no darba veidiem. Tas nozīmē, ka rakstniekam, tāpat kā tiem, kuri strādā visās citās darba nozarēs, nepieciešams pastāvīgi un neatlaidīgi apgūt sava darba meistarību, sākot no tehnikas pamatiem (literārā darba meistarībai, tāpat kā visiem citiem darbiem, arī ir sava tehnika) un beidzot ar vissarežģītākajiem formas jautājumiem.

Dzīves pazīšana rakstniekam bijusi nepieciešama vienmēr. Par to nemaz nav ko runāt, ka mūsu laiku rakstniekam, strauji attīstīties padomju īstenībai, sprāgi cīnoties jaunajam pret veco, pilnīgi neiespējami rakstīt, ja viņš dziļi nepazīst dzīvi un ja pilnīgi apzinīgi neseko dzīvei. Agrāk rakstnieks dažkārt teica: «Pietiek jau ar to, ka es pats dzīvoju un satieku ar cilvēkiem. Dzīves pazīšanai man nav vajadzīgas nekādas sevišķas pūles. Es dzīvoju, domāju par dzīvi — lūk, un rakstu». Bet iedomājieties mūsu tagadējo īstenību un jūs redzēsiet, ka tā ir tik daudzveidīga, attīstās tik strauji, ka «domāšana» vien, neatlaidīgi un pastāvīgi nestudējot dzīves pārdaības, izrādās pavisam nepietiekama. Lūk, man, piemēram, kad beidzu

rakstīt «Jauno gvardi», radās jauna iecere. Balstoties uz dažiem novērojumiem par kolchozu dzīvi pirmajos pēckara mēnešos, dzīma tema par kolchozu jaunatni. Domās jau sākotnējās stāsta plāns. Bet toreiz — 1946—1947. gados — es nespēju ieceri realizēt. Materiāls, pēc kura gribēju rakstīt šo stāstu, novecojās: jaunatne vairs nav tāda, citādi kļuva kolchozi, dzīve ierosina pat citādas sižetiskās līnijas. Varoņi, bez šaubām, pašā galvenajā un būtiskajā ir tie paši. Taču uz viņiem jāskatās dzīves jauno apstākļu gaismā. Lai to paveiktu — man jābeidz jauna klase dzīves skolā.

Bet bez šodienas dzīves pazīšanas māksliniekam jāvelc vēl viens, pat sarežģītāks uzdevums: viņš aicināts daudz ko paredzēt — redzot jauno kodolu, saskatīt šo jauno jau triumfējot.

Mūsu gigantiskās jaunceltnes pat savos sākotnējos plānos ir tik grandiozas, ka, lai cik mēs arī lasītu laikrakstus un savā starpā par tām runātu, nevaram pilnā apmērā apjēgt, kā pārveidos mūsu dzīvi šo plānu realizācija, — ne vien jaunu ražošanas spēku attīstības ziņā, bet arī tanis milzīgās izmaiņās, kam nenovērsami jānotiek mūsu apziņā. Rakstnieks, kurš jau tagad nepievēršies šim materiālam, nesāks jau tagad to studēt visās detaļās (un kurš tanī pašā laikā nesāks tā mācīties, tā izveidot savu idejisko apziņu, savu vispārējo zināšanu loku, lai iemācītos raudzīties uz priekšu, gūtu iespēju daudzko vispārināt, paredzēt), — tāds rakstnieks noteikti nokavēsies, nespēs, vēlāk neko uzrakstīt par šim celtnēm. Tikai nepārtraukti mācoties no pašas dzīves, apgūstot leniniski stalinisko zinātni par

sabiedrības attīstību, balstoties uz lielām faktu zināšanām visdažādākās nozarēs, rakstnieks var ne vien iet soli ar dzīvi, bet arī tai aizsteigties priekšā.

Ja mēs tagad runājam par «mākslinieku — novatoru», tad, bez šaubām, mēs šīs vārds neliekam to nozīmē, vai, pareizāk sakot, — liekam ne vien to nozīmē, ko ar tiem saprata vecos laikos. Tolaik saprata, ka rakstnieks — novators — ir cilvēks, kurš atklājis jaunus papēmienu, jaunās formas. Nevienš neapstrīd, ka tādi atklājumi nepieciešami. Bez tiem nav iedomājama mākslas virzīšanās uz priekšu. Bet mums novatorisms iegūst daudz lielāku nozīmi. Par novatoru mēs saucam cilvēku, kurš vispirms atklājis jauno dzīvi, atklājis un mākslinieciski attēlojis šo jauno tā attīstībā un perspektīvā.

Centieni, lai uzvar tas jaunais, kas apvienots kopējā jēdzienā — komunisms, nosaka mērķi, kam savu daliradi pakļauj padomju mākslinieks.

Šo mērķi tomēr nevar sasniegt, neizprotot mākslinieka darba dabu. Īstu prozas darbu var radīt vienīgi ar lielu, neatlaidīgu, ne vien garīgu, bet arī fizisku darbu, kas izlietots stāstam vai romanam. Ļoti grūti iedomāties, ka pabeigtā prozas darbs nebūtu vismaz reizes trīs pārrakstīts — ar roku vai uz rakstmašīnas — tas jau ir tikai ārējās tehnikas jautājums. Pat tad, kad rakstnieks rūpīgi iznēsājis un izdomājis savu darbu, viņam tikai ļoti retos gadījumos izdodas to realizēt pēc tā plāna, kas bija iezīmēts pašā darba sākumā. Tā tas bija vecos laikos, tā tas ir arī tagad: rakstniekam katrā ziņā ir plāns. Tas var būt uzrakstīts vai arī izkārtots domās — atkarībā no individuāla ieraduma. Bet kad būs sateustiti raksturi, tēli, tad tie paši

sāks sākotnējā plānā izdarīt savus labojumus. Tēlu attīstības loģika tipiskos apstākļos groza, bet dažreiz pat salauz sākotnējos nodomus. Darba gaitā nākas atmet dažus savus vecos priekšstatus, dažas lietas izkārtot no jauna.

Piemēram, «Sagrāvē» pēc sākotnējā plāna Mečikam vajadzēja izdarīt pašnāvību. Bet pēc tam viņš to nespēja izdarīt un pabeidza ar nodevību, bez pašnāvības. Sākumā Metelica romānā bija pavisam maznozīmīga figura, bet darba gaitā noskaidrojās, ka romāna attīstībā viņam jāņemam ļoti svarīga vieta. Kad tas notiek, sākumā pats par to brīnīs, pat pretojies, kamēr nesāc saprast: «šis varonis mani labo».

Rūpīgu darbu prasā valoda — cenšanās pēc iespējas precīzi izteikt to, ko redzi, kas izkristalizējas tavā apziņā. Rakstnieka rīcībā liela vārdu, jēdzienu jūra; likuras domas, tēla izteikšanai piedāvājas desmit, piecpadsmit, divdesmit vārdi... Bet kā izvēlēties tieši tos, kuri vispatiesāk izteiktu, ko tu redzi, ko tu gribi sacīt? Daudzi aizmirst, ka pat sarunas, dialogu teikums literārā darbā nav vienkārši pats no sevis galvā ienācis, līdzīgi tiem, ko izsaka parastā sadzīves sarunā. Šis teikums arī ir uzbūvēts. Tā uzbūves process ir sarežģīts, nevis mehānisks.

Uzrakstījis dažus teikumus, mākslinieks pēkšņi izjūt vilšanos. Neiznāca tā, kā gribējās: vienu teikumu gribas izmet, otru pārkārtot vārdus, bet citus vārdus izmainīt. Daži rakstnieki šo darbu veic pēc tam, kad darbs uzrakstīts no sākuma līdz beigām, bet ļoti daudzi to dara tūlīt: uzraksta teikumu un sāk to slīpēt. Viņi nespēj virzīties uz priekšu, ja nejut, ka aiz viņiem paliek kaut kas jau mazliet noslīpēts. Pirmās paņēmieni dod lielu laika ietaupījumu. Bet ne katram izdodas pārvarēt neapmierinātību ar tikko uzrakstīto. Kad es biju jaunāks, nespēju uzrakstīt viscaur nevienu nodalu. Es turpat sāku pārrakstīt, nogludināt un tikai pēc tam virzīties tālāk. Vēlāk bieži vien izrādījās, ka tās

rindkopas, kas prasījušas vislielākās pūles, vispār nav vajadzīgas. Tāpēc, kļuvis vecāks, sāku sevi pārvarēt, rakstīju lielam gabaliem un tikai pēc tam sāku uzrakstīto noslīpēt. Tad jau kļuvis labāk saskatāms, ko var pavisam izmet. Bez izņēmuma visiem pagātnes lietišķiem māksliniekiem piemēta tā darba nozīmes izpratne, kas nepieciešama daliradar radīšanai. Tāpēc literatūram nav noderīgākas un iedvesmojošākas, lasāmvielas kā veco lielo meistarū izteikumi par to, kā viņi rakstījuši, kā viņi strādājuši, viņu sarakstīšanās, padomi, ko tie devuši viens otram.

Mums vistuvākais neatlaidīgā darba piemērs pie saviem sacerājiem — ir A. M. Gorkija piemērs. Visi viņa rok raksti liecina par Alekseja Maksimoviča kolosālo darbu, par milzīgo gara varenību.

Cik augstas prasības pret sevi bija pagātnes māksliniekiem, var redzēt Tolstoja muzejā, kur glabājas L. N. Tolstoja rok raksti. Ar cīnību un bijību skaties «Augšamcelšanās» rok rakstus: viens variants, otrs, trešais, ceturtais... Dažiem Tolstoja darbiem ir 15—20 varianti.

No Tolstoja piezīmju burtnīcām redzams, kādu milzīgu sagatavošanas darbu viņš veica, pirms stāfās pie jaunās grāmatas rakstīšanas. Viņš nepārtraukti mācījās. Piezīmēs uzglabājušies dažādu fizikas mēģinājumu zīmējumi, kurus viņš izdarījis, mācoties fiziku. Tur pierakstītas sarunas ar cilvēkiem. Bez tam L. N. Tolstojs speciāli nodarbojās ar krievu valodas studijām, pierakstīja raksturīgus tautas izteicienus, analizēja un komentēja Daja vārdnīcu, mēģinājuma dēļ sastādīja dažādu teikumu.

Studējot šīs piezīmes, jūs redzat, kādu milzīgu skaitu vārdu viņš apsvēris, neatkarīgi no darba pie noteiktas grāmatas, vienkārti mācīšanās dēļ — «pats sev».

Ļoti daudz vingrinājumu grāmatikā. Mēs te redzam, kā L. N. Tolstojs vingrinājis dažādās sarežģītās darbības vārdu formās. Tolstojs, kā zināms,

Saredzami vaibsti

Kāda mūsu žurnāla lappusēs kapitalistisko valstu ostās bijuši padomju jūrnieki nesen pastāstīja savus iespaidus par ārzemju ostu strādnieku dzīvi un darbu.

... Kuģi ielādēja ogles. Noskrandusi, puskaili, noliesējuši krāvēji plecu pie pleca izkārtotās garā kēdē. Atskanēja komanda un nebeidzamā ogļu grozu virkne sāka plūst pa cilvēku rokām uz bunkuru. Autors stāsta, ka viņa acu priekšā arābs (tas bija Adenā) saņēma smago grozu no sava kaimiņa pa kreisi un atdeva to kaimiņam, kas stāvēja labajā pusē. Tad pagriezās pa kreisi, satvēra nākamo grozu un nodeva tālāk. Versmainā saule dedzināja cilvēku ķermeņus, pa izmocītajām sejām sīkām urdzinām tecēja sviedri, bet smagie grozi gāja no rokas rokā, un šā dzīvā konveijera piegādātās ogles kā bezgalīga melna straume gāzās tvaikoņa ogļu krātuvēs.

Kad mūsu jūrnieki ietāja ogļu piegādes kompanijas agentam, kādēļ izvēlēts šis barbariskais iekraušanas veids, kad seši simti tonnu ogļu iekraušanai strādā ap pieci simti cilvēku, agents sāka smieties.

— Nerāzīdēt'es, — viņš teica, — šie laudis nemeklā dārgi. Viņi ir krītni vien lētāki par mašīnām.

Šis dzīvā konveijers Adenas ostā nevilus ienāca prātā, kad pirms dažām dienām avīzes «Latvijas jūrnieks» redakcijas organizētajā stacionāriešu «trešdienā» klausījamies Liepājas ostas autoiekrāvēja vadītāja Michaila Kuzmenko runu.

Zālē bija Rīgas, Liepājas, Ventspils ostu darbinieki, inženieri, celtnu vadītāji, jūrskolas kursanti. Tribīnē pie liela rasejuma stāvēja kalsns jauns cilvēks ar dzīvām, gudrām acīm un, itin bieži pievērsdamies pasākuma, stāstīja, kādi tehniski papildinājumi un tehnoloģiskas izmaiņas palīdzējušas viņam savu autoiekrāvēju izveidot universālu un divkārtot tā darba ražību.

Pirms četriem gadiem Michaila Kuzmenko sāka strādāt Liepājas ostā par lerindas krāvēju. Taj laikā Padomju Latvijas ostās bagātā strauvē ielūda mašīnu tehniku. Rīgas, Liepājas, Ventspils ostās pacēlās arvien jauni celtnu torni, ostu garažas piepildīja jauni vilcēji, lifti, elektriskie, autoiekrāvēji.

Vēl pavisam nesen Latvijas ostās galvenais iekraušanas un izkraušanas mehānisms bija cilvēks. Gads steidzās pēc gada, dzīve virzījās uz priekšu, bet, tāpat kā agrāk, salikuši zem smago nastu svāra, pa čīkstošajām laipām staigāja Rīgas, Liepājas, Ventspils krāvēju jūrnieki.

Jauna mašīnu tehnika republikas ostās ienāca kopā ar padomju varu. Ar katru dienu šī tehnika kļuva bagātāka, varenāka. Krāvēja darbs izmainījās. Un paši laudis sāka uz sevi un savu darbu raudzīties gluži citādāk.

Michailam Kuzmenko iepatīkās šis darbs. Uz paša muguras izbaudījušais krāvēja darba sūrumu, viņam sevišķi pievilcīgas likās nelielās, bet gudrās mašīnas, kas tieši atvieglo cilvēka darbu, kļūst par instrumentu viņa rokās. Viņš kļuva par autoiekrāvēja vadītāju.

Lielais celtnis izceļ no kuģa kravas telpām veselū kalnu cieši sasaistītu mašu un noliek tos uz galdā pie kuģa borta. Celtnis savu darbu padarījis. Tas atkal pievēršas kravas telpai. Krāvējiem jāņem mašīnā plecos un jānes uz vagoniem vai noliktavām. Šo darbu atvieglo autoiekrāvējs. Tas piebrauc kuģa bortam, mašīnu no galdā krāvēji pārleik uz iekrāvēja dakšām un jau pēc minūtes tas, skaļi taurēdams, steidz pie vagoniem vai uz noliktavām.

Desmitiem tādu mašīnu Padomju Latvijas ostās palīdz cilvēkam strādāt. Bet Michailam Kuzmenko šķiet, ka šis palīdzības vārdi nepietiek.

Kopā ar mehāniķi Krivocovu Kuzmenko uzlabojis autoiekrāvēja gatavību ierīci. Dakšu vietā viņš pierīkojis nelielu bultu. Tagad, autoiekrāvējam piebraucot pie kuģa borta, krāvējiem atliek vienīgi krāvu atāktēt no celtna un piekārt autoiekrāvēja bultai. Divas trīs kustības, dažas sekundes un autoiekrāvējs jau ir celā uz noliktavu vai vagoniem, ievērojami paātrinās arī kravas novietošana.

Tā Liepājas krāvējs Kuzmenko palīdzējis spert vēl vienu soli celā uz ostas strādnieka darba, kas ir viens no grūtākajiem darba veidiem, pilnīgu mechanizāciju.

Liepājas ostā šai virzienā sperti arī tālāki soli. Visi ostas krāvēji, līdztekus kārtējam darbam, mācās speciālos mazās mechanizācijas kursus. Pirmā desmit cilvēku grupa šos kursus jau beigusi. Tagad sāk mācīties otra grupa. — Drīz vien, — stāsta Liepājas ostas mechanizācijas daļas priekšnieks inženieris G. Tarutins, — katrā mūsu krāvēju brigādē būs trīs četri mazās mechanizācijas meistari.

Par visu to runāja šajā ostu mehanizatoru sanāksmē. No pirmā skatiena var likties, ka tas nav nekas sevišķs. Cīņa par pilnīgu un kompleksu darba mechanizāciju mūsu ostās taču vēl pašā sākumā. Daudz ir arī dažādu kļūdu un trūkumu. Kopā ar citiem jautājumiem, par šo kļūdu labošanu spriedis jūras transporta darbinieku arodbiedrības kongress, kas rit Rīgā sāks savu darbu.

Tomēr, dziļāk ielūkojoties, mēs ieraugām, ka arī šī nelielā apspriedē, par kuru stāstījām, ir visai ievērojama parādība. Mēs taču te redzam, kā atmiņstāstītais krāvēja melnstrādnieka darbs un dzimst jauna profesija, iekraušanas un izkraušanas tehnikas meistara profesija. Bet tas jau ir raksturīgs staļiniskā laikmeta vaibsts. Tāda gādība par visu cilvēka fizisko un garīgo spēku atbrīvošanu iespējama tikai mūsu zemē, komunisma celtnieku sabiedrībā, kur cilvēka vārds patiešām skan cēli un lepn.

Pēc apspriedes kāds no tās dalībniekiem pastāstīja Michailam Kuzmenko par dzīvo konveijeru Adenas ostā. — Nu ko tad, — viņš atbildēja, — tā tas acīm redzot ir visās lietās. Viņi rāpjas atpakaļ, kļūst par mežoniem, bet mēs — ejam uz priekšu. Katram savs ceļš!

V. Bērziņš

Kulturas dzīve Padomju Latoijā

«JEVENIJS ONEGINS»
MĀKSLINIECISKĀ PASDARBĪBAS
KOLEKTĪVA IZPILDIJUMA

Daugavpils kultūras nama operas studija Krievu drāmas teātra telpās šīs dienas uzveda P. Čaikovska operu «Jeveņijs Onegins». Titulomā — instrumentālo darbnicu atslēdznieks G. Makejevs, Tatjana — muzikas skolas skolotāja R. Dudina, Lenskis — sporta instruktors J. Čheļņikovs. Muzikālo iestudējumu vadījis muzikas skolas pedagogs P. Krūmiņš, režisors — B. Braunfelds.

AKTĪVS LEKTORIJS

Rosīgi darbojas republikaniskās Politisko zināšanu un zinātņu popularizācijas biedrības Krāslavas nodaļa. Janvārī un februārī Krāslavā un apkārtnē notāstās lekcijas par tēmu — «Biedrība J. V. Staļina darbi valodniecībā», «Vatikāns imperālistiska kalpiņa», «Pavlovs un viņa mācības», «Par atomu enerģiju» u. c. Vairākas lekcijas papildināja diapozitīvu demonstrējumi.

JAUNI EKSPONĀTI

Tukuma mākslas muzejā atvērta jauna zāle, kurā izstādīti nesen no Maskavas, Leningradas un Rīgas saņemtie ekspoziti. To vidū krievu meistaru V. Tropina, M. Klotā, I. Argunova, latviešu mākslinieku F. Varslavāna, A. Lapiņa un citu gleznas.

KULTURAS NAMA KORA KONCERTS

3. martā plašu koncertu sniedza Tukuma rajona kultūras nama koris. Koncerta programā ietilpa latviešu klasiku, padomju komponistu un demokrātisko valstu tautas dziesmas. Klausītāju atzinību izpelnījās arī kora solisti K. Smidemaņa, I. Grabovskas un N. Bebrkārķes priekšnesumi.

MĀKSLINIECISKĀ PASDARBĪBA TAUTAS NAMA

Plašu darbību izvērtis Gercānu tautas nams. Apkārtnes kolhoznieki te dzied kori, piedalās dramatiskajā pulcīnā, tautas deju kopā. Tautas nama vadītāja b. Rašmaņa vadībā iestudēti vairāki vienlīdzīgi, dejas un dziesmas. Dramatiskais pulciņš pašlaik galvā A. Arbuzova lugu «Satikšanās ar jaunību».

LASĪTĀJU KONFERENCE

Nesen Gulbenes vidusskolā notika lasītāju konference par tēmu — komjaunatne Lielajā Tēvijas karā. Tēmas iztēzēšanai izmantoti izcili padomju rakstnieku darbi, piemēram, Fadejeva «Jaunā gvardē», Aligeres «Zoja», Ažajeva «Tālu no Maskavas», Birjukova «Kaija», Maļceva «No visās sirds». Debates piedalījās 24 dalībnieki.

Konferences noslēgumā vidusskolas dramatiskais pulciņš rādīja Fadejeva «Jaunās gvardes» fragmenta inscenējumu.

Vairāk vērības periferijas teatriem!

Sogad paiet 5 gadi, kopš publicēti VK(b)P CK vēsturiskie lēmumi par literatūras, teātra un kino jautājumiem. Šie pieci gadi ir jauns laikmets visas mūsu valsts teātru attīstībā. Šie gadi ir nozīmīgi kultūras paceluma gadi arī mūsu republikā, skatuves mākslas uzplaukuma gadi ne vien Rīgā, bet arī periferijās — Liepājas, Daugavpils, Jelgavas un Valmieras teātros.

Taču pie mums bieži vien aizmirst, ka republikas teātra kultūras attīstību nosaka ne tikai Rīgas teātru panākumi, bet arī periferijas teātru radošo spēku izaugsme. Tādēļ nepieciešams, lai periferijas teātri ievirzītos plašās sabiedrības uzmanības centrā. Paziņ, pēit republikas jauno teātru darbību, palīdzēt tiem pārvārtēt trūkumus un kļūdas, — tas vispirms kārtā ir Mākslas lietu pārvaldes, Latvijas teātra biedrības un teātra kritikas uzdevums.

Piecu gadu laikā Daugavpils teātris ienēmis paliekošu vietu republikas teātru saimē. To mīl un cieni ne tikai Daugavpils iedzīvotāji, bet visu Latvijas rajonu darba laudis. Teātris izveidojis spēcīgu radošo kolektīvu, izaudzinājis krietnu skaitu jauno aktieru, kuri tagad jau tēlo atbildīgas lomas. Te mīnami tādi aktieri kā Koreneva, Koroļova, Radčenko, Gosteva, Izjumova, Osmolovskis, Telešovs, Sazonovs, Sergejevs, Vasiljevs, Alšuners, Saikovs. Ar savu meistariību un pieredzi teātra mākslinieciskā līmeņa celšanu sekmējuši tādi piedzīvojušie aktieri kā republikas nopelniem bagātā mākslinieki Vajķis, Skibinska, Farinovskis, aktieri Černaja, Ozerovs, Vrubelis Nevežins, Skibinskis. Izaudzināti arī režisori F. Vajķis un N. Farinovskis, kuru vadībā sagatavoti vairāki nozīmīgi inscenējumi.

Tomēr jāatzīmē, ka teātra darbs nav saistījies pietiekami uzmanību plašā republikas teātra draugu pulkā. Zīmīgs šai ziņā fakts, ka pēdējā gada laikā neviens Daugavpils teātra jauninscenējums nav iztēzēts republikanisko laikrakstu slejās. Prese nav ievērojusi tādās izrādēs kā «Zālā iela», «Alz sūtniecības loģiem», tāpat virkni lugu, kuras mūsu republikā izrāda vienīgi Daugavpils teātris, piemēram, A. Brodes komedijas «Zelta druva» krieviskā variantā, miera cīņas tēma veltīto Sobko lugu «Spirtais vējš». Pavisam nepiedodami, ka ignorēts Popova lugas «Gimene» uzvedums, ko teātris bija veļtījis Padomju Latvijas 10 gadu jubilejai. Šī luga ar milzīgo audzināšo nozīmi stāsta par Vladimira Iljiča Lenina jaunību un mūsu republikā izrādīta tikai Daugavpilī.

Pēdējā laikā teātris nopietnā strādājis ar A. Ostrovskā lugu «Trakā nauda» un M. Gorkija lugu «Jegors Bulčovs un citi». «Buličova» inscenējumam teātra dzīvē ir sevišķi svarīga loma, jo tas ir mūsu pirmais darbs ar Gorkija lugu un paveiktis laikā, kad visā padomju zeme gatavojas atzīmēt 15. gadienu kopš lielā krievu rakstnieka, socialistiskās literatūras pamatlicēja nāves. Bet arī šo mūsu darbu pavada līdzšinējais klusums un nevēriba.

Jāatzīmē, ka arī Latvijas teātra biedrība tikpat kā nemaz neinteresējas par

periferijas teātriem. Mūsu darba procesā izvirzījušies vairāki jo svarīgi jautājumi, piemēram, pieredzes apmaiņa par darbu ar nacionālās dramaturģijas lugu ar krievu skatuves, krievu teātru apgādāšana ar kvalificētiem latviešu lugu tulkotājiem, lietisku sakaru un sacensības noorganizēšana starp republikas teātriem sakarā ar miera cīņai veltītu lugu uzvedumiem, krievu klasiku un Gorkija dramaturģijas inscenējumiem. Taču Teātra biedrība nav šos jautājumus izlirzājusi, nav centusies tos atrisināt. Tāpat arī Mākslas darbinieku namā būtu jāsarīko virkne radoša darba vakaru, veltītu periferijas teātru labākajiem māksliniekiem un jauniešiem, augošajiem aktieriem.

Teātru darbinieku aprindās vēl vērojams daudz neskaidrību, vispārīgu, nekonkrētu spriedelējumu, tukšu, formālu strīdu teātra teorijas jautājumos. Tādēļ pats pirmais Teātra biedrības un Mākslas darbinieku nama uzdevums ir gādāt, lai ikviens teātris saņemtu konkrētu marksistisku sava darba analīzi, tādējādi idejiski un tehniski apbrūnot teātru kadrus. Šāda palīdzība jo sevišķi vajadzīga jauniešiem teātriem.

Mūs neapmierina arī Mākslas lietu pārvaldes iztēzēšanās pret Daugavpils teātri. 1949. gadā, viesodamies Rīgā, teātris ieguva skatītāju atzinību. Rīgas skatītāju interese par katru jaunu inscenējumu, jaunu padomju lugu, jaunu krievu klasiku uzvedumu ir acīm redzama. Daugavpils teātra repertuārā ir daudz tādu padomju dramaturģijas un krievu klasiku lugu, ko nerāda Rīgas Krievu drāmas teātris. Nevar būt ne mazāko šaubu, ka Daugavpils teātra sistematiska viesošāšanās Rīgā un Rīgas Krievu drāmas teātra izbraukumi uz Daugavpili atbilstu skatītāju prasībām un būtu lieldarbi no skatuves mākslas tālākas augšanas viedokļa. Bet Mākslas lietu pārvalde Daugavpils teātra viesizrādes Rīgā nav ielānojuši jau otro gadu pēc kārtas.

Tāpat kā ar Popova lugas «Gimene» uzvedumu, arī savas turpmākajās izrādēs par galveno uzdevumu spraužam jaunatnes audzināšanu. Repertuārā esam uzņēmuši lugas, kas parādīs jaunu cilvēku tēlu dažādos laika posmos. V. Lāča «Zveinjuma dēļ», I. Lukovska lugā «Bridinājuma rags» un E. Volnīčas romāna «Dundurs» dramatisējumā iepazīstināsim skatītāju ar jaunatnes dzīvi trīs dažādos laikmetos. Satrovas un Volinas lugā «Kauja par dzīvi» teātri atkārtoti pievērsīsies miera cīņas tēmai. Esam pārliecināti, ka visus šos mūsu inscenējumus labprāt gribētu redzēt arī Rīgas skatītāji.

Mākslas lietu pārvaldes uzdevums nav tikai kontrolēt jauno periferijas teātru, bet arī tiem rūpīgi palīdzēt, veļtīt uzmanību katram jaunuzvedumam šīs teātros, ievirzīt tos republikas teātra sabiedrības interešu lokā, praktiski sekmēt periferijas teātru idejiski mākslinieciskā līmeņa celšanu.

B. Rošins

Daugavpils Drāmas teātra galvenais režisors Latvijas PSR nopelniem bagātais mākslas darbinieks

rakstīja ļoti sarežģītiem, sazarotiem teikumiem, ar daudziem palīgteikumiem. Tāpēc viņam bija sevišķi svarīgas dažādu laiku lokāmo un nelokāmo divdabju formas.

Atceroties biedra Staļina darbus valodniecībā, jūš lieliski sapratīsit rakstnieka darba būtību un nozīmi šai virzienā. Lai justos stiprs savā mātes valodā, L. N. Tolstojs vispirms rūpīgi studēja krievu valodas pamatfondu, kas pastāv gadu simtiem, bet no otras puses — valodas vēsturisko attīstību. Viņš studēja visus avotus, pēc kuriem var spriest, kā šis fonds kļuva un turpina kļūt bagātāks.

Savas dzīves pēdējos gados Tolstojs centās pēc maksimāli vienkārša un skaidra teikuma. Daudzi pēdējo gadu stāsti rakstīti pavisam citādā valodā, nekā «Karš un miers» un «Anna Karenīna». Strādājot pie stāsta «Kaukazas gūsteknis», viņš sev sprauda mērķi maksimāli vienkāršot teikumu, un to arī panāca. Stāstu «Kaukazas gūsteknis» var saprast pat mazs bērns.

Tādas valodas studijas, bez šaubām, veļda daudz mākslinieki, kaut gan, varbūt, ne tādos apmēros kā Tolstojs.

A. M. Gorkijs rakstniekiem iesācējiem ieteica lasīt krievu tautas pasakas, zināt savas tautas parunas. Tāpat viņš ieteica lasīt to rakstnieku darbus, kuros sevišķi bagāta vārdu krājums. Viņš teica, ka jālasa Leškova, Jālas Melnikova-Pečerska «Mežos» un «Kainos», jo vārdu fonds, ar ko rīkojas šie rakstnieki, ir milzīgs.

Debiskie, ka revolūcija padarījusi velodu daudzārt bagātāku. Atsacīties no šīs milzīgās bagātības, necensties to ieviest literatūrā, rakstniekam būtu nepiedodami. Bet pie tam jāaprūpjas, lai valodu nepiesārņotu nevajadzīgiem vārdu veidojumiem, terminiem, dialektismiem, vārdiem, kam tikai īslaicīga nozīme. Pēdārot bagātāko vārdu fondu, nepieciešams sargāt krievu valodas pamatu, nejaucot tās gramatisko iekārtu.

Nav grūti darbā izveidot teikumu, kurā vairāki palīgteikumi. Grūtāk ne-

atkārtoties, veidojot nākošos teikumus. Viens tāda veida teikums, otrs, trešais — un pats to nemaz neesi ievērojis, ka jau ieslidi nepielaujamā vienmūlībā, sāc savu lasītāju šūpot kā šūpolēs.

Darbā izveidojās vienmūlīgs ritms, kuram trūkst nepieciešamo iekšējo atspēru. Bet — teikumiem jābūt ar muskulatūru. Šai ziņā literāru darbu var salīdzināt ar labi attīstītu fiziskultūrieša ķermeni: cilvēka ķermeni daudzveidīgi muskuļi, to vingrināšanai vajadzīgi dažādi paņēmieni, bet kopā tie sastāda kaut ko organiski veselu. Tādai pašai muskulatūrai jābūt mākslinieciskā stilam. Lai šo muskulatūru attīstītu, māksliniekam pastāvīgi jānodarbojas ar īpatnēju «gimnastiku», vingrinoties mākslā daudzveidīgi sastādīt teikumu.

Vienīgi valodas izkopšana spēj lasītāji izraisīt nedalītu iespaidu, ka rakstnieka radītais darbs ir poetisks. Atcerieties savas izjūtas. Lūk, jūs lasāt kādu darbu. Veselas lappuses, ko uzņemāt vienīgi ar prātu; jūsu jūtas tās neskar. Bet pēkšņi, it kā rakstnieks aizskartu kādu stīgu, viss sāk skanēt, rodas iekšējais dzejskums, mākslinieks ierauj lasītāju sava varoņa pārdzīvojumos tik stipri, ka lasītājs sāk pārdzīvot tos kopā ar varoni, lasītājs izjūt dusmas, pacilātību, smieklus, acis lemdzdas asaras.

Spēja radīt noskaņojumu ir viena no visbrīnīgākajām mākslas īpašībām. Bet arī šo īpašību rakstnieks apgūst darba rezultātā. Jāaudzina sevi prasme atrast tādu ritmu, tādu vārdu krājumu, tādu vārdu sakopojumu, kas izsauktu lasītāja vajadzīgās emocijas, vajadzīgo noskaņojumu.

Dzeja tā parādās sevišķi uzskatāmi. Ne jau visi panti ir dzejskili. Lai uzrakstītās rindas kļūtu dzeja, nepietiek atskaņā vien, kaut arī tas būtu tehniski ļoti pilnīgas. Dzeja katrā ziņā jābūt emocionālitātei. Tā ir it kā apakšūdens straume, kas lasītāju neatvairāmi velk sev līdzī. Šis straumes vilnis dzejā rodas it kā pēkšņi, pārsāc jūs, pārņem savā varā.

Un, beidzot, rakstnieka priekšā notāstās vēl viens, varbūt visgrūtākais, sarežģītākais uzdevums: viss izveidotais, bieži vien milzīgais materials jāorganizē vienā veselā. Saduras daudz fakts, notikums, domu. Starp tām ir labas un lielas domas. Bet, lai viss tas sāktu skanēt, palīdzētu sasniegt iecerēto mērķi, jāatrod pareizi samēri, noteikti jāzina, kas svarīgāks un kas nav tik svarīgs; kur pedālī piespiest stiprāk un kur spiedienu padarīt vieglāku. Tolstojs to sauca par «generalizācijas» un «sīkumainības» apvienojumu literārā darbā, ar vārdu «generalizācija» saprotot vispārinājumu, bet ar «sīkumainību» — konkrētas detaļas. Un materiāla organizēšanu viņš uzskatīja par visgrūtāko uzdevumu: te detaļas sāk rakstnieku novirzīt sāpūs, te atkal, turpreti, galvenais sāk parādīties priekšā, neņemot vērā vajadzīgo formā un nesagatavots ar visu notikumu un tēlu loģiku. Tādos gadījumos lasītājs, vēl nesagatavots vajadzīgam slēdzienam, izrādīsies nespējīgs uztvert šo galveno un vienaldzīgi pāies tam garām.

«Karā un mierā», «Klimā Samginā» materiāla organizācijas problēma notāstās divu mūsu literatūras milžu priekšā visā sarežģītībā. Gorkijam, piemēram, vajadzēja vispārināt dzīves notikumus 40 gadu garā posmā — bija jāparāda vienu sabiedrisko ideālu sabrukums, citu dzimšana, jāaptver visas sabiedrības šķiras. No tā, kā šīs darbos atrisināts vissarežģītākais uzdevums, vēl mācīsies un mācīsies daudz rakstnieku paaudzes. Varu sacīt, ka nepietiekami prasīga materiāla organizācija, nepareiza galvenā izcelšana ievērojamā mērā radīja tos «Jaunās gvardes» trūkumus, kas pelnīti tika kritizēti presē.

Mūsu prozā ļoti bieži var sastapt nepieņemamu irdenumu, kas norāda, ka autors nav rūpējies par to, lai visas viņa darba puses būtu pakļautas galvenās domas, galvenās idejas izteikšanai. Daudzi līdz šim domā: esmu

daudz pieredzējis, savācis lielu materiālu, tagad viss tas tikai kaut kā jāsaliek un pēc tam jāuzraksta. Bet tā ir liela aļošanās. Kā romanā, tā arī stāstā, bet sevišķi dramā — vai nu mēs skaram varoņu personisko dzīvi, ievēdam kādu papildu, kaut arī vismazsvarīgāko personāžu, — viss mums jādara ar jēgu, jābūt pilnīgi skaidrībā par to, kāda galvenā ideja puse būs izteikta šai notikumā vai ar šī personaža palīdzību. Citādi — šietisks irdenums, pārlīvēšana ar varoņiem, kuri nepeliek atmiņā, un vairāki nekas.

Bez šaubām, tagad šī darba sarežģītību vēl pavairo mūsu dzīves īpatnības: notikumos ierauts milzīgs ļaužu masas; cilvēks ietverts visdažādākās saistībās ar citiem cilvēkiem un grūti viņu parādīt ārpus šīm saistībām. Ja tu esi izvēlējis rūpniecības komitejas priekšsēdētāju, viņš vilks sev līdzī partijas organizācijas sekretāru, uzņēmuma direktoru, ierindas strādnieku — veselu ļaužu kopumu, ar kuriem tas saistīts. Bet tad arī ir svarīgi nesadrumstāloties, neizrautes ar mazāk svarīgu uz galvenā rēķina. Literārais darbs — ir tā pati dzīvokļa platība: bīstami to pārlīvēt ar iedzīvotājiem. Un nav iespējams, bez šaubām, novietot visus uz pārlīvētās platības tā, lai mēs varētu viņus pilnīgi raksturot. Tad arī rodas tikai uzvārdā pieminētās personas, kuras zaudējušas jebkuras individuālas pazīmes, nemaz jau nerunājot par tipiskumu. Tās arī ir sekas neprasmei apvienot «generalizāciju» ar «sīkumainību». Dažreiz šāda neprasme noved pie pārmērīgas satura iepriekšējās atseģšanas. Sevišķi bieži tas notiek dramaturģijā, kur darbojošās personas sāk runāt tā, ka jau ar pirmajiem vārdiem atsedz visu tēmu, laupot autoram iespēju to tālāk gaitā padziļināt. Autora doma parādās schematiska, nevis tēlaina, neietverta — mākslinieciski dzīvā konkrētībā. Mūsu teātros var redzēt ne mazums tādu dramu. Bet tas notiek tāpēc, ka autors netic savu radīto tēlu un raksturu spēkam, netic, ka

raksturu saistībās un sadursmēs spē izteikt savu ideju.

Visa tas liecina, ka literatūra ir ne vien darba veids, bet turklāt grūts darba veids. Tāpēc jauniešiem un arī mums, «vecajiem», jautājums par nepārtrauktu mācīšanos, meistariības izkopšanas jautājums ir pirmšķirīgi svarīgs.

Mūsu literatūru rada dažādi cilvēki, dažādi veidojušās viņu biogrāfijas. Visiem mums idejiska vienotība, bet katram sava individualitāte, dažāds rakstības veids, dažādi temperamenti, dažādas emocijas. Tur, kur, neraugoties uz dažādām individualitātēm, tie vai citi rakstnieki atrod viens ar otru kaut ko kopīgu, rodas arī literāri virzieni mūsu literatūrā. Virzieni formas ziņā. Tāda daudzveidība ir dabiska; socialistiskais realisms paredz formu dažādību.

Mēs esam atbrīvojuši cilvēka individualitāti. Ja kapitalisms centās cilvēku nivelēt, nospīst to līdz mehānismam, tad pie mums — ikviens cilvēks ir raksturs. Bet individualitāšu dažādība rada literatūrā formu dažādību.

Mūsu kritika pārāk maz strādā pie tā, lai parādītu socialistiskā realisma metodes pavērtu iespējamību bagātību un lai uztvertu visu to, kas ir jauns vārds, jauns vilciens, jauna krāsa mūsu literatūrā.

Socialistiskais realisms rāda dzīvi patiesi, tās vēsturiskā konkrētībā, tās revolucionārā attīstībā. Tas spraudis sev par mērķi attēlot cilvēku socialistiskā garā. Tieši tāpēc socialistiskais realisms paredz formu, stilu, žanru dažādību. Šai socialistiskā realisma formulā, ko mums devis biedrs Staļins, nevar atnest nevienu pusl. Un kritikai jāprot analizēt visas šīs puses. Bet mums, cilvēkiem, kuri rada literatūru, jāpieņem visi mūsu garīgie un fiziskie spēki, lai, pilnīgi apbrūnoti ar Lenina-Staļina varenajām idejām, nenogurstoši studētos dzīvi, ļejujot mācīties no visa patiesi lielā, kas radīts pagātnē, veidotu jaunus skaistus darbus padomju tautas un visas progresīvās cilvēces labā.

N. Grīnfelds

LATVIJAS PADOMJU MĀKSLINIEKU SAVIENĪBAS PIRMAIS KONGRESS

IZSKAUST FORMALISMA PALIEKAS
LATVIJAS PADOMJU TĒLOTĀJĀ MĀKSLĀ

Biedra A. Lapiņa runa (saīsināta)

Gandrīz visi, kas kongresā runāja, atzina Mākslinieku savienības priekšdēļa b. Svempa ziņojumu par apmierinošu. Un, man liekas, ka tam var piekrist. Priekšdēļa ziņojums galvenokārt veltīts pareizībai, apgalvojot, ka mūsu MS sasniegumus, gan arī kļūdas, kas bijušas mūsu darbā.

Pareizi atzīmēts tas, ka Orgkomitejas vadība veikusi savu minimālo uzdevumu, t. i. to uzdevumu, kas bija galvenais padomju varas pirmajos mēnešos un gados, nodibinot šo organizāciju, jo tai izdevās panākt tādu stāvokli, ka latviešu mākslinieki, kas MS darbā sākmā bija izklīdēti, skīti un nodarbojās tikai paš ar sevi, bija atstāti savā zinā, pievērsās dzīves īstenībai. Tas jāatzīst par Orgkomitejas darba panākumu.

Tāpat te norādīts uz principālajiem trūkumiem MS darbā, un ka galvenais trūkums tika minēts tas, ka Orgkomiteja nav spējusi dot savam darbam pietiekami dziļu idejisku saturu.

Es, biedri, centīšos neatkārtoties, ciklāl par daudziem jautājumiem, kurus es gribēju skart, jau runājuši citi biedri, it īpaši teoretiskā darba laukā, par ko te runāja Roberts Peļše, b. Sokolpikova, Latvijas K(b)P CK sekretārs biedrs Peļše. Bet es gribētu izteikt dažas domas, kas saistītas ar MS idejisko darbu, kā arī ar tās praktisko darbību.

Te pareizi runāja, raksturojot trūkumus, un norādīja, ka sekciju darbs bijis atstāts pasīvismei. Var pat teikt, ka mūsu kritiku sekcija izstrus. Taču izirt var tikai tas, kas kādreiz ir jau bijis, turpretim tas, kā nav bijis, nevar arī izirt. Istenībā kritikas tādā izpratnē, kādā par to runājam padomju sabiedrībā, Latvijas padomju tēlotāja mākslā tikpat kā nav bijis.

Mēs nepareizi rīkojamies mūsu kritikas organizēšanā. Organizējot šo sekciju, mēs vadijāmies vispirms no tā, vai attiecīgajiem cilvēkiem ir diplomu, kamēr citās sekcijās speciāli diplomus nesmekdēja, bet meklēja dzīvus cilvēkus. Ja mums audzās kritiķi bez diploma, mēs to nepieprasījām darbā un arī nepalīdzējām viņam iegūt diplomu. Tāpēc šī sekcija, kurā faktiski kritiku nav bijis, beidza gavas gaitas dabiskā nāvē, jo pastāvēt bez kritiķiem tā nevarēja. Tas tad arī jāatzīst par formālismu un lielu trūkumu mūsu kritiku kadru organizēšanā un viņu audzināšanā.

Jāsaka, ka mums nebija arī audzinātāju kadru un nebija tā spēka, ko varētu nosaukt par vecās paaudzes kritiķiem, tāpat kā nebija specialistu, kas varētu pāraudzīnāt daļu vecās paaudzes kritiķu. Mēs nebijām teoretiskā zinā tīk speciāli, lai palīdzētu šai vecajai paaudzei pareizi strādāt, lai panāktu, ka tās pārstāvji kļūtu par īstiem padomju kritiķiem.

Zinojumā jau tika atzīmēti arī tas, ka zemā līmenī pie mums bijusi kritika un paškritika. Vāji vadīti dekoratoru, grafiku un lietiskās mākslas meistaru darbs. Dažu sekciju vadītāju runās pavēdēja doma, ka mēs jau esam labi, tikai dodiet mums vairāk, vairāk auklēiet mūs, un mēs būsim vēl labāki. Biedrs Eglītis izteica neobjektīvu domu par to, ka citi būtu tie stabi, kas visu balsta, bet pat viņš skatās un domā, ka sekcijas vadītāja vienīgais uzdevums ir sasaukt sekcijas sēdes. To jau var izdarīt arī mākslārsti tālrunā un telefonistēs. Ja b. Eglītis arī pats būtu bijis šāds balsta stabs, tad tādu būtu trīs cilvēki. Bet sekcijā prāto, ka nāks citi un nādaris darbu viņu vietā. Tā ir veltīga cerība.

Man izdevās iepazīties ar grafika b. Upīša darbu. Upītis nesaprot elementāras lietas un lielai domu, ka grafika ir pavisam atsevišķa, īpatnēja nozare ar no citām tēlotāja mākslas nozarēm atšķirīgiem uzdevumiem, un ka vajadzīga speciāla izglītība, lai to saprastu. Tas jau raksturo pašu b. Upīti.

Biedrs Vellands domā, ka viņš ir ļoti labs un laba ir visa lietiskās mākslas sekcija, bet tikai par viņiem pārāk maz rūpējoties. Viņš runāja par to labo, ko veikusi sekcija, bet nepateica neviena vārda par to, ko sekcija nav padarījusi. Biedrs Mākulēns atzina, ka sekcija nav atradusi kontaktu ar tautas masām, tāpat viņš runāja par unikālu darbu izveidošanu. Domāju, ka ir vērts īsumā pakavēties pie šiem «unikātiem».

Sekcija nav pratusi savu darbu noorganizēt un izvērst tā, lai panāktu ražošanā daudzveidību, masveidību. Taču darba pamatā nevar likt vienīgi unikumu radīšanu, rūpes par retām lietām, ko izgatavo vienā vienīgā eksemplārā un kas atrodas mājās pie šīs lietas radītāja vai arī tirdzniecības organizā-

cijas noliktavā, kur nevienam tās nevar nopirkt. Unikālās lietas vajag reproducēt, lai tās būtu pieejamas darba lauku plašajām masām, lai celtu mūsu kultūru un padarītu mūsu dzīvi skaistāku un patīkamāku.

Cik ilgi sekcija nodarbošies ar adīšanu un kurvīšu pīšanu, darbu, ko veic divas trīs vecenites? Kad viņas nomirs, sekcija vairs nevarēs izgatavot itin nekādus «unikālus». Mūsu lietiskās mākslas sekcijai jābūt interesēties par vietējo rūpniecību, jāstājas sakaros ar to. Pie Vietējās rūpniecības ministrijas pastāv Mākslinieku Padome, kuras sastāvā ietilpst trīs dekoratori, bet nav neviena lietiskās mākslas meistara, kas būtu šai padomē piemērotāki darbinieki nekā dekoratori.

Mēs dzirdējam b. Sosnovska izteikto kritiku, kas bija visai demagoģiska. Diemžēl, ja cilvēks uzskata sevi par speciālistu mākslas teorijā un savā mākslas nozarē, un tajā pašā laikā var aizrunāties līdz mākslinieku psihisko īpatnību aiztāvēšanai un šim «īpatnībām» pakļauj visus jaunrades pārkārtošanas jautājumus.

Gribu atbildēt uz jautājumu, ar ko nāca klajā Sosnovskis un kas izraisīja šeit tik dziļu atbalstu. Kāpēc pirms dažiem gadiem es aizstāvēju formalistus, bet tagad tos kritizēju? Toreiz es viņus aizstāvēju un uzskatu, ka rīkojos pareizi, gluži tāpat kā pareizi daru tagad, ko vairs neaizstāvo. Ja pakatīsimies, kādā stāvoklī bija mūsu māksla pirms VK(b)P CK lēmumu publicēšanas, tad konstatēsim, ka tā atradās tieši tādā pašā stāvoklī, kādā bija Rīga, kad to atbrīvoja no hitleriskajiem okupantiem. Rīga tolaik bija drupu pilna. Tādā pašā stāvoklī atradās arī mūsu māksla, kas hitleriskās okupācijas laikā bija saindēta un degradēta līdz neiespējamībai.

Biedrs Sosnovskis domā, ka toreiz viena grupa mākslinieku bijusi realisti, bet otra — formalisti. Taču stāvoklis bija tāds, ka pēc vācu fašistu padzīšanas abas grupas bija saindētas, degradētas un sakropļotas. Ar tām vajadzēja sākt strādāt — un celt latviešu padomju mākslu. Manuprāt, ja būtu sākuši celt tikai mēs divi vien ar b. Sosnovski, tad vēl šodien latviešu padomju mākslās nebūtu.

Bija laiks, kad šos formalistus un naturalistus saudzējām. Mēs vadijāmies no uzskata, ka cilvēki, kas šeit ir palikuši pēc hitleriskās okupācijas un izteikuši vēlēšanos un gribu strādāt padomju mākslas celšanā, darbu, to arī darīti. Bet šodien es varu pateikt, ka tos laudis, kas paaudzeja šo savu, laico vēlēšanos un nevarēja pildīt padomju mākslas augošās prasības, dzīve nobīdījusi sāpus. Mana kļūda, varbūt, bija tā, ka es par ilgu aizstāvēju tād saucamos formalistus. Bet dzīve manī pašu mācīja, un es sāku visu izprast daudz āsāk un dziļāk tikai pēc VK(b)P CK lēmumiem, kas mūs visus iemācīja citādi un pareizāk raudzīties uz lietām. Ja b. Sosnovskis saka, ka nevis dzīve esot atstājusi zināšanu skatu mākslinieku, bet doži vadošie cilvēki, tad viņam trūkst izpratnes par padomju cilvēku nostāju. Es pirmo reizi dzirdu, ka daži cilvēki spēl atstumt veselu lauku grupu. Varbūt es šeit nepareizi lietoju vārdu «grupa».

Man un pārējiem, kam ļoti tuvas ir mākslas intereses, šodien jāraizējas par labiem māksliniekiem, kurus mēs esam aizstāvējuši, bet kuru turadējais darbs liecina, ka viņi atpauk un ka dzīve nāies arī viņiem garām. Upītis mēs aizstāvam vēl šodien, bet viņš savā gaitā jau apstājies. Būtu ļoti žēl, ja viņš atietu mājā. Tas pats sakāms par Apīni un dažiem citiem.

Man pārmet, ka no visiem grafikiem es visvairāk esmu aizstāvējis Valdmani. Tagad jāsaka, ka, izskatot pēdējās ilustrācijas žurnālos un neoficiāli pazīstot viņa darbu pie «Uguns un nakts» ilustrācijām, mostas nemiers arī par viņu. Man liekas, ka viņš tagad sācis šaubīties, svārstīties, vai pat noslīdēt no stingrā realistiskā cēla. To pašu var teikt par dažiem gleznotājiem un tēlniekiem, par kritiku sekciju un dekoratoriem. Pareizus vārdus par to pateica savā ziņojumā b. Svemps, par to runāja arī b. Rokpelnis.

Pārīs vārdu par mūsu dekoratoriem. Teatra repertuaru var sadalīt četrās daļās: padomju repertuārs, krievu klasiski, latviešu klasiski un Rietumeiropas klasiku repertuārs. Mēs bieži vien redzam ļoti pieklājīgas dekorācijas Rietumeiropas klasiku lugām. Jau vājkāas, bet tomēr vairāk vai mazāk labi ir izveidotas dekorācijas krievu klasiku repertuāram. Turpretim ļoti vājas ir dekorācijas mūsdienu padomju lugām. Savā laikā par to jau atskanēja kritikas balss. Tas liecina, ka darbus, kuriem mēs varam atrast paraugus grāmatās un žurnālos, mēs izveidojam

labāk nekā tos, kurus radot, vērtīgi jāielūkojas apkārtējā dzīvē.

Biedrs Rokpelnis minēja Grasmani, kas devis teicamu skatuvisko ietēru lūgaj «Spaniešu priesteris». Bet Jakobsona lugai «Čina bez frontes līnijās» skatuviskais ietērs bija jau pavājš un visā pilnībā neatbilda savam uzdevumam. Vēl vājāka dekorācija ir «Mēriņu laiku» uzvedumam, tāpat Brodeles lugas «Marta» uzvedumam Dalies teātri.

Jā kaut kas nav pienācīgi nokrāsots un apdarināts, tad tā ir vienkārša nolaidība, bet ja uz skatuves nav dekorāciju sakarības ar lugas darbību, tad tā jau ir liecība, ka dekorators nemācās un neuzklausa arī kritiku.

Dekoratoru sekcija vēl nav atrisinājusi problēmu, kas saistīta ar izrādēm izbraukumos. Operā mēs šo jautājumu atrisinājam amatnieciski, cenšoties tās pašas dekorācijas ietvert mazākos apmēros un atstāt mūsu izbraukumu izrādēm. Izrādījās, ka tas nav labi. Te jāmeklē cits princips, kas atbilstu šo izrāžu būtībai.

Runājot par mūsu dekoratoriem, b. Svemps pateica, ka ļoti slikti ir tas, ka nav apspriesti darbi, kas ieguvuši Stalina premiju, jo tas būtu nācis par labu jaunajiem dekoratoriem. Neapšaubāmi tas nāktu par labu jaunatnei, bet tas nāktu par labu arī mums un, piemēram, arī man pašam. Mēs zinām, cik vērtīga ir šāda kritika.

Pastāstīšu, kā bija ar «Brīvības saktu», kur pēdējā cēlienā darbības vieta ir upes krastmalā. Kas gan vēl Latvijā ir krāšņāks par Gaujas krastiem un Turaidi! Esmu bijis visās šajās vietās. Šī aina arī teātri gūst aplausus. Bet kad bija sastapēnas ar skatītājiem, tad kāds vienkāršs cilvēks pateica — vai tad pie Gaujas vien ir Latvija? Tad es sapratu, ka esmu pieļāvis lielu kļūdu. Vajadzēja parādīt ir Ventu, ir Daugavu, ir Alivestīti. Ar to es gribēju pateikt, ka šajā ainavā neizdevās parādīt realistisku tēlu. Tas attiecas arī uz citām mākslas nozarēm.

Es nedomāju runāt par visiem trūkumiem, par tiem jau šeit izteicās, bet es gribētu dažus vārdus pateikt par to jemesliem. Profesors Roberts Peļše pareizi norādīja, ka mēs nepietiekami nodarbojamies ar marksisma-leninisma teorijas studēšanu. Tā ir arī Orgkomitejas vaina. Tāpat jāsaka, ka mēs vāji cīnāmies pret kapitalisma paliekām mūsu apziņā un nepietiekami cīnāmies pret tām kapitalisma paliekām, kas praktiski pavid mūsu mākslā. Noteikti un apņēmīgi jācīnās pret buržuāziskā nacionālistiskās ideoloģijas un mīļpiņsonības paliekām cilvēku apziņā.

Daudzi uztraucas, ja runājam par formalismu mūsu mākslā. Saka pat, ka formalisma mums nav. Tas, ko mēs darām, tas, ko mēs veidojam, esot realisms. Bet kā tad praktiski izpaūza formalisms mūsu darbos? Tas tālā nav jāmeklē. Bieži, iedzīllinoties šķietami realistiskā gleznā, mēs tur atradīsim formalisma pazīmes. Mēs neprotam organizēt realistisku gleznu un to režisēt. Mūsu mākslinieki gleznu komponē ne pēc realitātes — klasiku piemēra, bet pēc pierastā impresionistiskā un konstruktivistiskā paņēmiena. Tātad formalistiski. Tiklīdz skaram šos jautājumus, tūlīt redzam, kur ir jaunuma sakne. Šodien nav vairs tik svarīgi atrast, kur vienā otrā gadījumā grēkots formas, krāsas ziņā, kā vienreiz un uz visiem laikiem aiziet no metodēm, ko piekopa formalisms. Mums jācīnās pret impresionisma, formalisma vecajām metodēm.

Mēs pārāk maz novērojam dzīvi, bet nopūlamies, to izdomādami. Tāpēc arī VK(b)P CK lēmumi aicina mūs mācīties no dzīves un mēs cenšamies to darīt. Nevajag bīties no labajām klasiskā realisma tradīcijām, jo tās neved uz ekлекtiem, bet ir pamats jaunās pakāpes sasniegumiem. Mēs aicinām nēmi vērt krievu klasiku un mūsu veco klasiku labāko pieredzi.

Ir vēl viena ļoti nelāga parādība, kas pie mums pastāv — tas ir darbs pie «diviem molbertiem». Tas novērojams arī jaunatnes vidū, ka vienu darbu glezno, izpildot valsts pasūtījumu, it kā ievērojot socialistiskā realisma prasību, bet otru darbu veic formalisma virzienā, ar citām metodēm, ar vecām metodēm, kādas mākslinieki lietoja savā darbā pirms divdesmit gadiem. Bieži vien mākslinieki saka, ka tā esot «mākslas virtuve», taču es bīstos, ka tas ir saistīts ar cilvēka pārliecību, un proti, «ka formalisms rit būs māksla». Ja tas ir tā, tad tā jau ir buržuāziskā nacionālistiskā tendence, ko grib saglabāt padomju sabiedrībā. Ja šie mākslinieki tā domā, viņi dziļi maldās. Formalisms nekad nav bijis māksla, un tas nekļūs par mākslu, kamēr cilvēce virzīsies kalnup, ejot ceļu uz komunismu.

KĀDA LAIME BŪT
PADOMJU MĀKSLINIEKAM!

Biedra M. Sokolpikova runa (saīsināta)

Kopā ar citām padomju kultūras nozarēm ievērojamus panākumus pēckara laikā guvusi arī tēlotāja māksla. Plašāka kļuvusi mūsu mākslas tematika, paplašinājušies padomju tēlotāja mākslas žanri, pieaugusi mākslinieku meistartība, nostiprinājušies un palielinājušies mākslinieku kadri. Un, lūk, šo padomju mākslinieku lielo saimi kopā ar 13 jauno audzi mēs redzam sasniegumos Vissavienības 1950. gada izstādē.

Neraugoties uz to, ka izstādē nokļuvuši arī atsevišķi vāji un bāli darbi, jāatzīst, ka mūsu tēlotāja māksla pašlaik ir padomju kultūras varena strauze. Ši strauze mutoli, un mums, kritiķiem un mākslas zinātniekiem, kļūst aizvien grūtāk izsekot jaunū vārdu bagātībai un darbu lielajam skaitam tēlotāja mākslas visdažādākajos žanros.

Patīkami konstatēt, ka 1950. gada izstādē redzamā vietā atrodas mūsu brālīgo nacionālo republiku mākslinieki. Prieks redzēt, ka Tretjakova galerijas lejasstāvē, pirmajā istabā, ar kuru sākas 1950. gada izstāde, ierādīta vieta Padomju Latvijas mākslinieku grupai.

Mēs atceramies latviešu mākslinieku līdzdalību iepriekšējās izstādēs. Tajās bija nedaudz viņu darbu. Mākslinieku vārdi bija vēl maz pazīstami. 1950. gada izstādē mēs jau ieraudzījām šo mākslinieku saimi pieauguši un pieņēmušos spēkā. Ļoti liels prieks redzēt šo latviešu mākslinieku jaunrades lielo pieaugumu.

Bet vai, neraugoties uz visiem šiem panākumiem, varam uzskatīt, ka mūsu mākslinieki darījuši visu, lai viņu māksla atbilstu tām prasībām, ko izvirza tauta, partija, valdība, tiem milzīgajiem uzdevumiem, kas jāveic cīņā par komunisma uzcelšanu? Par to domājo, jāatzīst, ka dzīve ir nesalīdzināmi spīgātāka, bagātāka, dziļāka, daudzpusīgāka, nekā to atspoguļojam savā mākslā. Un tautai ir pilnīgs pamats vērst pret mums lielas pretenzijas. Mēs vēl maz un vāji cīldinām padomju cilvēku, viņa lielo jauncelmes darbu, maz un vāji apdziedam dabu, kurā viņš strādā.

Manuprāt, lai izskaustu šos trūkumus, vispirms jāteik skaidrība, kāda tad ir socialistiskā realisma būtība, kāds ir socialistiskā realisma pamats, ko mums norādījis izkopt lielais Stalins.

Ļoti daudzi mākslinieki vārdu «realisms» saprot primitīvi un nav vēl tikusi skaidrībā, cik liela nozīme, cik liela, milzīga laime ir būt realistam. Mūsu darbu vidū vēl ir ļoti daudz tādu, kuros īstais, patiesais realisms aizstāts ar apotuvu realismu. Īsta realisma mūsu darbos dažkārt vēl ir pavisam maz.

Ļoti daudzi biedri te runāja par to, ka māksliniekam jāiet dzīvē, jāstūde, jāpēti šī dzīve. Ko nozīmē iet tautā, studēt, pētīt dzīvi, novērot to? Mums jānāms (droši vien līdzīgi piemēri ir arī Latvijā), ka mākslinieki, iecerējis to vai citu tematu, dodas, ka to mēdz teikt, uz «darbības vietu». Pēc mēneša, pusotra viņš atgriežas un saka saviem biedriem: «Nu, zināt, tagad es redzēju tautu. Veselu mēnesi pavadīju fabrikā (rūpnīcā, kolchozā), — ak, kāda lieliska tauta! Nu gan uzgleznošu tā, ka prieks būs skatīties!»

Pēc iepazīšanās ar tautu, kas ilgus šo vienu mēnesi, mākslinieks sāk strādāt. Un te tad arī viņam pietrūkst šis aptuvenais realisms.

Vai ir iespējams vieng mēnesi iepazīties ar tautu, ar tās iekšējo daļumu, ar tās varonardarbiem un sapņiem, ar tās kalpošanu komunismam? Protams, nē.

Atcerēsimies, kā strādāja izcilie krievu mākslinieki — realisti, atcerēsimies, kā strādāja krievu un latviešu kultūras izcilie meistari. Es runāju par jūsu Rāni, par mūsu Fedotovu. Fedotovam jautāja: «Kā jūs strādājāt?» Viņš atbildēja: «Darbnieki notiek tikai viena desmitdala mana darba. Galvenais darbs norisinās uz ielas, svešās mājās. Es mācos no dzīves, strādāju, vērtīgi raudzīdamies abām acīm. Mani sīzēti izkaisīti pa pilsetu, man pašam tie jāsamēķi.»

Atcerēsimies Surikovu ar viņa lielajām dzīves novērotāja spējām, ar viņa genialo gaidsredzību. Kad viņš gleznoja Jermaku, viņš veica trīs tūkstošus verstu ceļojumu ar laivu, kājām, ar zirgu, lai uztvertu visus iespaidus un domas, ko smied Sibīrijas daba, lai iedomātos sevi Jermaka Timofejeviča vietā Lūdi. Kā dižie mākslinieki strādāja tautas vidū, lūk, kā viņi veica savu darbu mākslā! Šis darbs viņiem bija mūža darbs, tas bija viņu varonardarbs.

Atcerēsimies Repinu un to bezgalīgo mīlestību, ko viņš bija veltījis tautai, strūdziniekiem.

Repins teica: «Es raugos acīs Kaņinam un manā priekšā nostājas lieliska, dižs krievu cilvēks, viņa domas iespējamas manās domās un es nevaru dzīvot, kamēr nebūšu iztēcis šo mīlestību, kas veltīta Kaņinam, šim strūdziniekam».

Mūsu padomju māksliniekiem jāiemācās ar vēl dziļāku kaismu, ar vēl lielāku idejisku skaidrību parādīt šo mīlestību, šo tautas izpratni savos darbos. Jāiemācās skaisti, dziļi uzvert padomju cilvēka tēlu tā cilvēca tēlu, ko raksta ar lielo burtu.

Mūsu padomju mākslinieki savu labāko pārstāvju personā sniedz ne mazums skaistu paraugu, viņi izprot socialistiskā realisma metodes īstos pamatprincipus. Es domāju, var tādā teicamā mākslinieka gleznām kā Aleksandra Michaloviča Gerasimova darbiem «Stalins partijas XVI kongresā», «Stalins un Vorosilovs Kremlī». Es pieminēju Johansonu gleznu «Vecajā Uralu Demidova rūpnīcā». Johansons ar socialistiskā realisma metodes palīdzību radis lielsku izpaušmi lielam, nozīmīgam tematam padomju glezniecībā. Cik dziļi viņš bija piekērējis šim tematam, kā viņš cietu savu personāžu dēļ, tāpat kā bija cietuši mūsu lielie priekštecji — mākslinieki demokrati.

Cīņai par prototipu, darbam ar prototipu mākslā ir ārkārtīgi liela nozīme. Pie mums vēl ne visi saprot, ka, strādājot ar socialistiskā realisma metodi, gadījuma personāža kā modela tāpat var likt noslīdēt mums līdz aptuvenam realismam.

Es ļoti bieži ierodos Maskavas mākslinieku darbnīcās un redzu — lejā sēd Gorkijs un vesela virkne citu, kas ārēji līdzinās mūsu dižajiem cilvēkiem. Kādu britiņu pasmēķējuši, viņi izklīst pa dažādiem stāviem pie atsevišķiem māksliniekiem un ir par modeļiem ļoti atbilstīgas gleznās. Es negribu domāt, ka pie mums novērojama visā pilnībā vienlīgi šāda parādība. Ne jau visi mākslinieki izmanto šāda veida modeļus. Bet jāatzīstas, ka cīņā par mūsu prototipiem, par darbu ar modeļiem nepietiekama, nav tāda, kādā tā būtu, piemēram, Surikovam. Kad viņš ieraudzīja skolotāja Nevenglovska stāvu, viņš uzreiz iedomājās to kā Menšikovu, stēdza skolotājam pakal. Tas viņu padarīja, bet vēlāk tomēr deva piekrišanu nozēt. Lūk, tāda cīņa, meklējot dzīvē objektus, lai iemiesotu savas domas par tautu, man liekas, mūsu mākslā vēl ir nepietiekami izvērtusies.

Formalisti nesaprata, kāda laime ir strādāt tautā, kāda laime ir strādāt, atdeidojot dzīvi cilvēku. Tāpēc mēs pilnīgi pamatoti vīram viņus nosaukt par kropļiem mākslā, par nelaimīgiem cilvēkiem mākslā un varam teikt, ka viņu māksla nekad nebūs un nevar būt tuva tautai, jo vairāk tādēļ, ka viņi saekata mākslā abstraktas, individualistiskas kategorijas un viņu krāsu kolorīti ir tikai fantāzijas untums. Bet māksliniekiem realistam, socialistiskā realisma meistaram zem šā kolorīta, zem šīs kompozīcijas, zem šīs krāsas un toņa vienmēr ir cildena kvēla doma par tautu, radoša doma, radoša kaisme.

Ļoti bieži, kad mēs skatām mūsu mākslinieku, reizēm pat slavenu gleznotāju darbus, mēdz būt tā, ka skatītāji negūst pilnīgu apmierinājumu un, aizejot proām no gleznas, saka: viena glezna ir kaut kādā zinā līdzīga otrai. Bet kāpēc tad dažkārt viena glezna ir līdzīga otrai? Tāpēc, ka radies dalrādes ekлекtiisms dzīves vājas pazīšanas dēļ, t. i. dzīves, tās parādību aptuvenās izpratnes dēļ, kas tad arī liek nonākt pie radījuma rakstura vispārējas, kaut kādas vidusmēra gammās, kurā nav ietvertas lielas kaislības, jaunrades individualitāte un citas svarīgas īpašības, nemaz nerunājot par galveno.

Man liekas, ka arī kritikas jautājums jūsu Savienībā ir ļoti svarīgs, un tas fakts, ka kongresā kritika trūka, stipri vien liek sevi just. Jums ir lieli draugi. Tāds draugs, vispirms, ir tauta. Bet jums nav veicinātāja, popularizētāja, kas atrastos starp jums un tautu, Gribu pateikt, ka tā ir ļoti svarīga lieta, lai būtu šāds veicinātājs, popularizētājs — draugs, kas saprastu jūsu profesijas būtību, kas mīlētu jūs, lepotos ar jums, kas priecētos kopā ar jums un tajā pašā laikā varētu jums teicami norādīt trūkumus, izbārt jūs. Šāds cilvēks ir ļoti nepieciešams. Tieši tāpēc der vienmēr atcerēties dižo krievu kritiķi Stasovu. Atcerēsimies viņa nesaskanās ar Repinu, kuru viņš tik ļoti mīlēja! Neaizmirstiet, kā viņš pārdzīvoja šīs nesaskanās un ilgu gadus pastāvējušās domstarpības, un jūs sapratīsiet, ka nekas nespēja ietekmēt šo patieso krievu domātāju, kurš nepiedeva Repinam to, ka pēdējais bija atrāvies no kalpošanas tautai. Lūk, tāda veida principālitate mums ir ļoti vajadzīga un, manuprāt, nepieciešama, lai jūsu Savienībā nodibinātu mākslas zinātnieku sekciju, kas atsaucīgi un uzmanīgi sekotu jūsu darbam. Es domāju, ka Mākslinieku savienība darīs visu, lai palīdzētu nodibināt šādu sekciju.

Atlauciet jums novēlēt vislielākos panākumus grūtajā mākslinieku darbā.

Lasītāju vēstules

Uzlabot grāmatu poligrafisko apdari!

Padomju grāmatai gan ar savu saturu, gan tehnisko apdari jākalpo tautas interesēm. Tāpat kā padomju sabiedrībā šāda augsta prasība rakstniekiem grāmatu autoriem, tāpat tā vērtē arī poligrafiku — iespiedēju, iesējēju, tipogrāfiju vadītāju un tehnisko darbinieku, spiestuvju personāla darba rezultātus.

Lai gan hitlerieši lielā mērā izpostīja un izlaupīja Latvijas PSR poligrafiskās rūpniecības uzņēmumus, tomēr, pateicoties citu padomju republiku palīdzībai, arī mūsu poligrafiki darijuši visu, lai atjaunotu un celtu augstākā šā novada ražošanas kultūras līmeni mūsu republikā. Tomēr ne visur darbs norit bez traucējumiem, trūkumiem un kļūdām, kā rezultātā grāmatu draugi saņem nepilnvērtīgu produkciju. Bieži vien novērojama nepietiekoša poligrafijas apgāde ar vajadzīgajiem materiāliem, pie kam Latvijas poligrafiskās rūpniecības republikaniskais trests (direktors b. Michailovs) šim svarīgajam jautājumam veltī maz uzmanības.

Piemēram, saliekot titullapas vai virsrakstus, rokas burtlietiem trūkst atbilstošu burtu, it īpaši versalo. Atsevišķās spiestuvēs nepietiekošs daudzums arī mašīnu burtu — īpaši 10 punktu kursīvie, LPRRT 2 spiestuvē ir tikai viens komplekts korpusa kursīvo bur-

tu, bet «Cinas» spiestuvē nav neviena šādu burtu lietojama komplekta. Reti kādā spiestuvē ir vienas garnitūras mašīnu burti, sākot ar 6 punktiem un beidzot ar 12 punktiem. Uzkrītoša ir burtu garnitūru jucekība: tā 3. spiestuvē 6 punktu burti ir Ratio, 8 un 10 punktu — latīni, bet 12 punktu — Kandi. Līdzīgs stāvoklis ir arī citās spiestuvēs.

Lielas grūtības ir skolas un bērnu literatūras salikšanā, jo samērā lielo — 16 vai 20 punktu — burtu nepietiek un tie ir jau nolietoti.

Poligrafiskās rūpniecības saliktu burtu parkiem nekavējotī jāpievērš īpaša uzmanība.

Iespējamais traucējums mūsu darbā vēl bieži izsauc papīra un krāsu kvalitāte, kura neatbilst GOST noteiktām normām. Tā Stalceles papīra fabrikā ražotais, pārs ar atsevišķās kīpās satur pat līdz 4 nokrāsām, bie tam dažāda biezuma un gluduma produkciju. Pamatoti poligrafiki sūdzas arī par Bīšu muižas poligrafisko krāsu fabrikas produkciju (direktors b. Izaks). Krāsas nav pietiekami samaltas un jau mucās noslāņojas.

No nepietiekoša sausuma koksnes izgatavotā ir Latvijas poligrafiskās rūpniecības apgādes republikaniskā kantora (direktors b. Simonovs) piesūtītie

klīšeju paliktni, kuri žūstot saraujas, sametās un rada brāķi iespieddarbos.

Atsevišķos gadījumos par grāmatu tehniskās apdares zemu kvalitāti jāvaino arī spiestuvju vadība un darbinieku kolektīvi, viņu nolaidība un modribas trūkums. Par to liecina tādi fakti kā A. Fransa grāmatas «Pingvinu sala» iespēšana krievu valodā 27. spiestuvē, Liepājā (direktors b. Zviedris), bērnu grāmatas — D. Mamina-Sibirjaka «Alonušas pasacinas» — iespēšana latviešu un krievu valodā Paraugspiestuvē, Rīgā (direktors b. Grāvis).

Jākonstatē, ka šie nav vienīgie gadījumi, kad spiestuvju direktori un cechu vadītāji, domājot tikai par plāna izpildi, no redzesaploka pilnīgi izlaiž produkcijas kvalitātes jautājumus.

Tā rīkojoties, tiek nodarīts ne vien zaudējums valstij — saražots brāķis, bet arī vispār ignorēti padomju poligrafiku darba principi.

Grāmatu pircēji ar pilnām tiesībām prasa mūsu darba uzlabošanu, grāmatu tehniskās un mākslinieciskās apdares celšanu.

Poligrafijas rūpniecības uzņēmumu kolektīviem šis darba lauzi prasības jāievēro un jāstrādā apzinīgāk un labāk.

A. Kļumelis,

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU SAVIENĪBĀ

RS sekretariata atklātā sēdē 26. februārī iztīrāja tulkotāju sekcijas darbu un latviešu valodā tulkotās dailliteratūras pašreizējo stāvokli. Referēja RS tulkotāju sekcijas priekšsēdētāja A. Bauga.

Referente atzīmēja, ka tulkotāju radošā darba konkrētos uzdevumus nosaka biedra Stalina ģenitālie raksti par valodniecību, kas šo zinātnes nozari nostādījuši uz stingriem marksistiskiem pamatiem.

Vadoties no biedra Stalina rakstiem, tulkotāju sekcija cīnās, lai tulkotāju darbs būtu pilnvērtīgs, atbilstu oriģināla saturam un valodai, pievērš tulkotāju uzmanību gramatikai, prasa konsekventi ievērot tās likumus. Konsultējoties ar valodas un literatūras institutu, sekcija sākusī vākt sinonimus un idiomus.

Taču tulkotāju sekcija nav pratusi savās sanāksmēs izvērst plašas diskusijas. Sanāksmes nav bijušas pietiekami sagatavotas nopietnu problēmu iztīrīšanai un noritējušas pārāk liberāli, bez principiālas kritikas un paškritikas. Sekcija nav regulāri publicējusi presē atskaites par savu darbu. Nav arī izmantota iespēja uzsākt plašu diskusiju par valodas jautājumiem sakarā ar «Literatūru un Mākslu» pagājušā gada novembrī ievietoto rakstu par tulkojumiem. Ar konkrētiem piemēriem referente parādīja, ka stāvoklis prozas un dzejas tulkojumos joprojām ir neapmierinošs, tādēļ sekcijas darbs visnotaļ jāpaplašina un jāaktivizējas.

Korreferenti J. Grants un K. Krauliņš atzina, ka tulkotāju sekcija pēdējā laikā uzlabojusi darbu, panākusi, ka savu kvalifikāciju cel arvien lielāks tulkotāju skaits. Taču šī darba uzlabošana vēl nav pietiekama. Sekcijas sanāksmēs ļoti bieži strīdas par sīkām kļūdām, paejot garām būtiskiem jautājumiem, pamatproblemiem. Nav kā nākas studēt biedra Stalina darbi par valodniecību.

Debatēs runāja J. Plaudis, M. Šūmane, O. Darbins, V. Bērce, H. Bendiks, P. Baugis, R. Purvina, I. Niseločs u. c.

28. februārī atklātā sēdē tulkotāju sekcijas darbu un latviešu valodā tulkotās dailliteratūras stāvokli apsprieda RS valde. Tās lēmumā uzsvērts, ka vēl nekad latviešu valodā nav tulkots tik daudz vērtīgu grāmatu — gan padomju autoru, gan krievu un citu tautu klasiku darbu — kā mūsu dienās. Daildarbus lasa visa tauta, mācās skolās, apspriež lasītāju konferencēs. Literatūra palīdz veidot cilvēku pasaules uzskatu un raksturu, paplašināt apziņu, celt kultūru un izkopt valodu. Tādēļ daildarbu tulkošanai, tulkošanas metodikas jautājumiem, visam, kas no tie tulkojuma kvalitāti, pievēršama aizvien lielāka uzmanība.

Tulkotajā literatūrā gadu no gada vērojams progress. Mūsu tulkotajā literatūrā ir tādi izcilie darbi kā A. Upiņa tulkotais Al. Tolstoja romāns «Sāpiju ceļi», A. Gribojedova «Gudra cilvēka nelaieme» u. c., bet tomēr caurmērā mūsu tulkojumu kvalitāte ir ļoti viduvēja, jo liela daļa tulkotāju vāji prot valodu, no kuras tulko, kas ir par cēloni dažādiem pārpratumiem un burtiskumam. Bieži vien tulkotāji neievēro latviešu valodas likumus, pieļauj nepareizas teikumu konstrukcijas, pieļauj citas rupjas gramatiskas kļūdas. Sīktulkojumu dēļ tiek sabojāts autora stils, valoda padarīta bezkrāsaina un pamazināta mākslas darba emocionālā un ideoloģiskā iedarbība uz la-

sītāju. Atdejojotāji bieži nerēķinās ne ar saturu, ne ar gramatiku.

Lielum lielais tulkotāju vairums nav uzskatījis par vajadzīgu rūpēties par savas kvalifikācijas un izglītības līmeņa celšanu un nav darbojies tulkotāju sekcijā (sevišķi Latvijas valsts izdevniecības un laikrakstu redakcijās nodarbinātie tulkotāji).

Tulkotāju sekcijas vadība vēl nav pareizi noorganizējusi savu darbu, t. i. nav pietiekami sagatavojusi savas sanāksmes, nav izvērtusi diskusijas par apskatītajiem valodas un stila jautājumiem un nav nodrošinājusi sanāksmēs kritiku un paškritiku.

Lai uzlabotu tulkotāju sekcijas darbu un stāvokli latviešu valodā tulkotajā dailliteratūrā, Latvijas Padomju rakstnieku savienības valde paplašināja RS tulkotāju sekcijas prezidiju un apstiprināja to šādā sastāvā: A. Bauga (priekšsēdētāja), M. Šūmane, J. Ozols, V. Brūnāne, R. Purvina, E. Grinberga, M. Paulā. RS valde uzdeva sekcijas prezidijam, sadarbojoties ar Latvijas valsts izdevniecības vadību, panākt visu aktīvo tulkotāju līdzdalību tulkotāju sekcijā, nodrošinot tādu stāvokli, ka tulkotāji apmeklētu sekciju un celtu savu kvalifikāciju, bet tādi, kas joprojām nodotu sliktas kvalitātes darbus, nesāņemtu vairs tulkojumus. Nolemts uzdot sekcijai apskatīt sanāksmēs atsevišķu tulkotāju darbību, rūpīgi sagatavot sanāksmes, nodrošinot plašu un principiālu kritisku tulkošanas problēmu un atsevišķu tulkoto darbu apspriešanu, sarakot š. g. aprīlī un maijā kopā ar LVI kvalifikācijas celšanas semināru. Atdejojumi pirms nodošanas LVI apspriežami dzejas sekcijā. «Karoga» un «Literatūras un Mākslas» redakcijām plašāk jāpublicē recenzijas par tulkotajām dailliteratūras grāmatām, analizējot arī tulkojumu valodu, kā arī jāpublicē raksti par tulkošanas un valodas problēmām sakarā ar J. V. Staļina darbiem par valodniecību.

RS atklātā valdes sēdē š. g. 28. februārī apsprieda laikraksta «Literatūra un Māksla» darbību pēdējos 6 mēnešos. Par šai laikā publicētajiem ievadrakstiem referēja A. Balodis. Viņš atzina, ka tie visumā tematiski atsaucis svarīgākajiem notikumiem mūsu socialistiskajā Dzīvē. Tomēr tieši svarīgiem mākslas un kultūras dzīves jautājumiem laikraksts ievados vēl nav pievērsis vajadzīgo vērību. Šajā virzienā to tematika jāpaplašina un jāatvērš dzīvei, tautas prasībām.

Par publicētajiem aprakstiem un tēlojumiem referēja J. Grants, norādot, ka joprojām neapmierinošs stāvoklis ir ar aprakstiem, kas veltīti konkrētiem notikumiem un cilvēkiem. Savu uzdevumu veic M. Zorina un A. Talča apraksti par lielajām komunisma celtņiem uz Volgas. Aprakstiem var pielīdzināt arī lappuses par S. Babajevska romāna «Zelta Zvaigznes kalvārijs» iztīrāšanu lasītāju konferencē Cēsīs un par kultūras un saimniecības dzīves šodienu Smiltēni. Tādus pasākumus ieteicams turpināt.

Redakcija jākritizē arī par to, ka nav doti apraksti par republikas industrializāciju, lauksaimniecības mehanizāciju, rūpniecības, kolchozu, MTS darba pirmindniekiem. Tā ir būtiska kļūda. Pasivitātē vainojami arī rakstnieki, kas bieži izbrauc uz rajonu centriem, bet neraksta par tur gūtajiem iespaidiem.

V. Bērce referēja par literatūras kritiku. Pūsgadā ievietoti apmēram 20 šāda veida raksti, kaut gan piemi-

nētajā laikā sprīdī iznākušas vairāk nekā 70 dailliteratūras grāmatas (latviešu autoru darbi vien — 25). Bet «Literatūrai un Mākslai» vajaga rakstīt arī par ievērojamākām parādībām krievu un citu padomju tautu literatūrā, par daildarbiem, kas parādās mūsu republikas mēnešrakstos un žurnālos, sniegt apskatus par šiem izdevumiem. Laikraksta interešu loks šajā ziņā bijis pārāk šaurs, lasītāji ar to nevar samierināties.

Literatūras kritikā maz vispārinošu, tematiski iecerētu rakstu, vairumā tikai recenzijas. Šo darbu kvalitāte vienīgi atsevišķos gadījumos atbilst stingrām prasībām.

Referents sīkāk analizēja atsevišķus trūkumus J. Marta, I. Muižnieka, E. Dambura recenzijās, kuri raksturīgi mūsu literatūras kritikai vispār. Īpaši stingri V. Bērce vērsās pret E. Dambura recenzijām, ierosinot Dambura darbību iztīrīt Kritisks komisijā.

Referents asi kritizēja laikraksta redakcijas koleģijas darbu, jo tas faktiski pavisam apstājas.

Z. Griņa konstatēja, ka «Literatūra un Māksla» labāk nekā agrāk sniedz informāciju par RS valdes un sekciju, partijas organizācijas darbu. Runātais prasīja uz priekšu šo uzdevumu veikt vēl rūpīgāk, jo tam svarīga organizatoriska nozīme.

Par redakcijas darba trūkumiem runāja arī N. Grīnfelds. Sīkāk viņš pakāvējis pie muzikas dzīves atspoguļošanas laikrakstā, norādot uz nepareizībām rakstos par Komponistu savienības sekciju sanāksmēm un kļūdām recenzijās par koncertiem (piemēram, O. Grāviša recenzijā «Jauno mākslinieku koncerts»).

Līdz šim laikraksts apgaismo vispār tās parādības, kas saistītas ar teātri, ar literatūru, bet pārējās — no gadījuma uz gadījumu. Tāda parādība ir nenormāla, — teica runātājs.

P. Baugis prasīja lai «Literatūra un Māksla» palīdz uzlabot tulkotāju darbu, propagandē jauniznākušās grāmatas, vērtē arī grāmatu tehnisko apdari, ilustratoru darbu.

Par redakcijas koleģijas darba uzlabošanu un par to, ka vairāk jāpublicē literāru problēmu raksti, runāja Fr. Rokpelnis.

Runātāji izvirzījuši «Literatūrai un Mākslai» daudz pretenziju, — teica K. Krauliņš. — Tas ir labi. Bet sēde sasaukta, lai paceltu laikraksta līmeni, un darbs nesekmēsies, ja viss rakstnieku kolektīvs nepalīdzēs šo uzdevumu realizēt. K. Krauliņš aizrādīja, ka uz apspriedi aicināti arī Mākslinieku savienības un Arhitektu savienības pārstāvji. Tie nav ieradusies. Tas ir zīmīgs fakts.

RS valde jau ilgāku laiku nav apspriedusi «Literatūras un Mākslas» darbību, RS sekretariata kontakts ar redakciju bijis nepietiekošs. Uz priekšu šajā ziņā jāpanāk lūzums.

Par kādru audzināšanu un plašāku rakstnieka piedalīšanos savā periodiskā izdevuma uzlabošanā vēl runāja N. Zadorņovs un J. Ratners.

Pēc referātiem un debatēm laikraksta «Literatūra un Māksla» atbildīgais redaktors V. Kalpiņš sēdes dalībniekus iepazīstināja ar redakcijas līdzšinējo darba praksi, šī darba svarīgākajiem trūkumiem un dažiem to cēloņiem.

RS valde uzdeva RS sekretariatam kopā ar laikraksta «Literatūra un Māksla» atbildīgo redaktoru, redakcijas koleģijas locekļiem, referentiem šajā sēdē un KS, MS un AS pārstāvjiem izstrādāt lēmumu par visiem apspriešajiem jautājumiem.

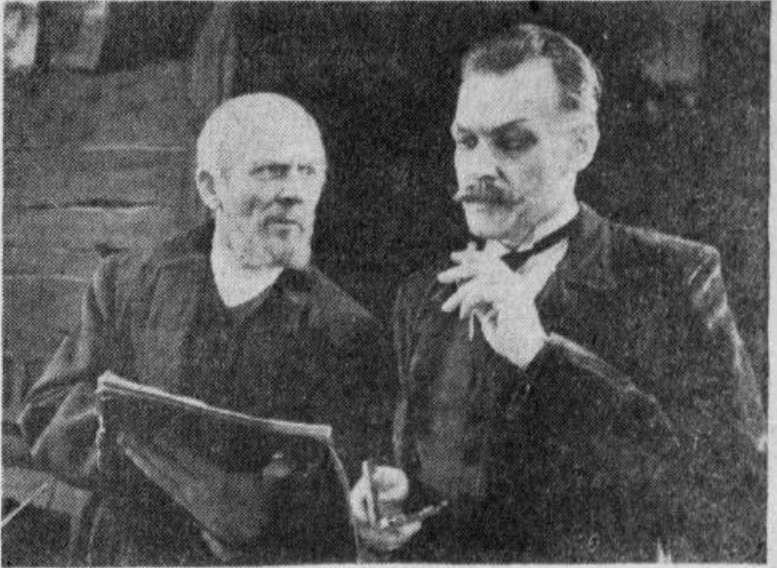
Pirmizrādes Rīgas teatros

1. attēlā skats no V. Goldfelda lugas «Ivans un Marija» uzveduma Jaunatnes teātri. V. Toporkova (Marija) un A. Astrovs (Bugdaška).

2. attēlā skats no B. Šova lugas «Pigmaliions» uzveduma Dailis teātri. V. Artmane (Eliza) un K. Pabriks (Henrijs Higinss).

3. attēlā skats no N. Gogola «Revidenta» uzveduma Krievu Dramas teātri. N. Barabanovs (Lapkins-Tjapkins), V. Michajevičs (Christians Christianovičs), S. Vasiljevs (Gorodničijs), G. Timofejevs (Zemļanika), K. Tiltovs (Chlopovs).

4. attēlā skats no M. Gorkija «Barbaru» uzveduma Akademiskajā Dramas teātri. L. Bārs (Golovastikovs) un Z. Katlavs (Ciganovs).

Nākamajā nedēļā

Šodien Filharmonijas zālē simfoniskais koncerts. Piedalās Radiokomitejas orķestris. Dirigents LPSR nopelniem bagātais mākslas darbinieks L. Vigners. Solisti P. Pečerskis. Programā Karajevs, Prokofjevs, Franks, Ravelis. Sākums plkst. 20.30.

12. martā Rīgas kinoteātros sāk izrādīt poļu mākslas filmu «Divas brigades».

LLKJS Centralajā Komitejā jauno rakstnieku apspriede. Sākums plkst. 17.

Latvijas Padomju rakstnieku savienībā dramaturģijas un krievu sekcijas apvienota sanāksme. Izīrās Stulņikova lugu «Rīts Vasilkos». Referenti V. Nevskis un V. Sauleskalns. Sākums plkst. 18.

Latvijas Padomju mākslinieku savienībā gleznotāju sekcijas sanāksme. Metu izstādes darbu iztīrāšana. Sākums plkst. 18.

○ Mazsalacā Valsts vīru kora vokālā ansambļa koncerts. 13. martā koncerta atkārtojums Rūjienā. 14. martā — Līmbažos.

13. martā Latvijas Padomju rakstnieku savienībā krievu tulkotāju sekcijas sanāksme. Izīrās A. Talča stāsta «Piena Lilijs» tulkojumu. Referente L. Pāže. Sākums plkst. 19.

15. martā Latvijas Padomju mākslinieku savienībā tēlnieku un grafiku metu izstādes darbu iztīrāšana. Sākums plkst. 17.

○ Latvijas Padomju rakstnieku savienībā tulkotāju sekcijas sanāksme. Izīrās M. Gorkija romāna «Māte» tulkojumu (J. Vanaga redakcija). Referenti H. Rukšāns, K. Blaus, E. Kliene. Sākums plkst. 19.

17. martā Mākslas darbinieku namā Daļamatniecības vidusskolas mākslinieciskās pašdarbības skate. Tautas dejas un dziesmas. Sākums plkst. 19.